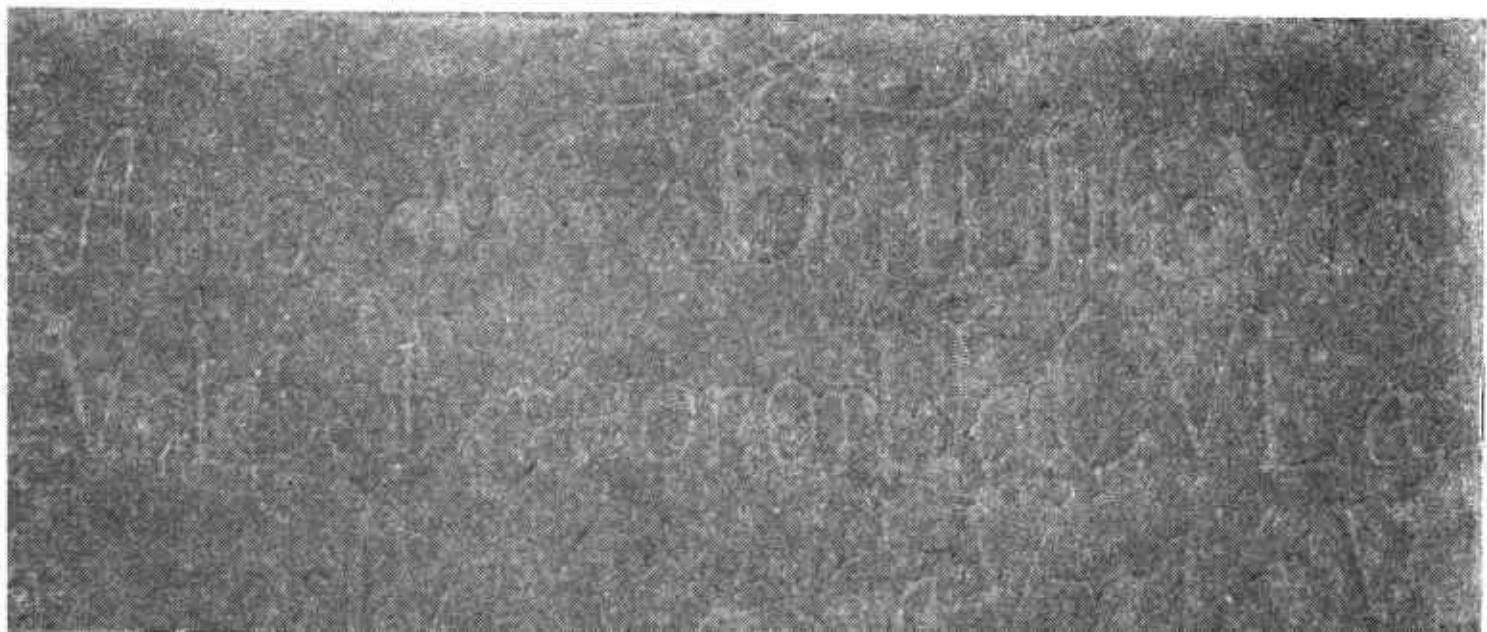
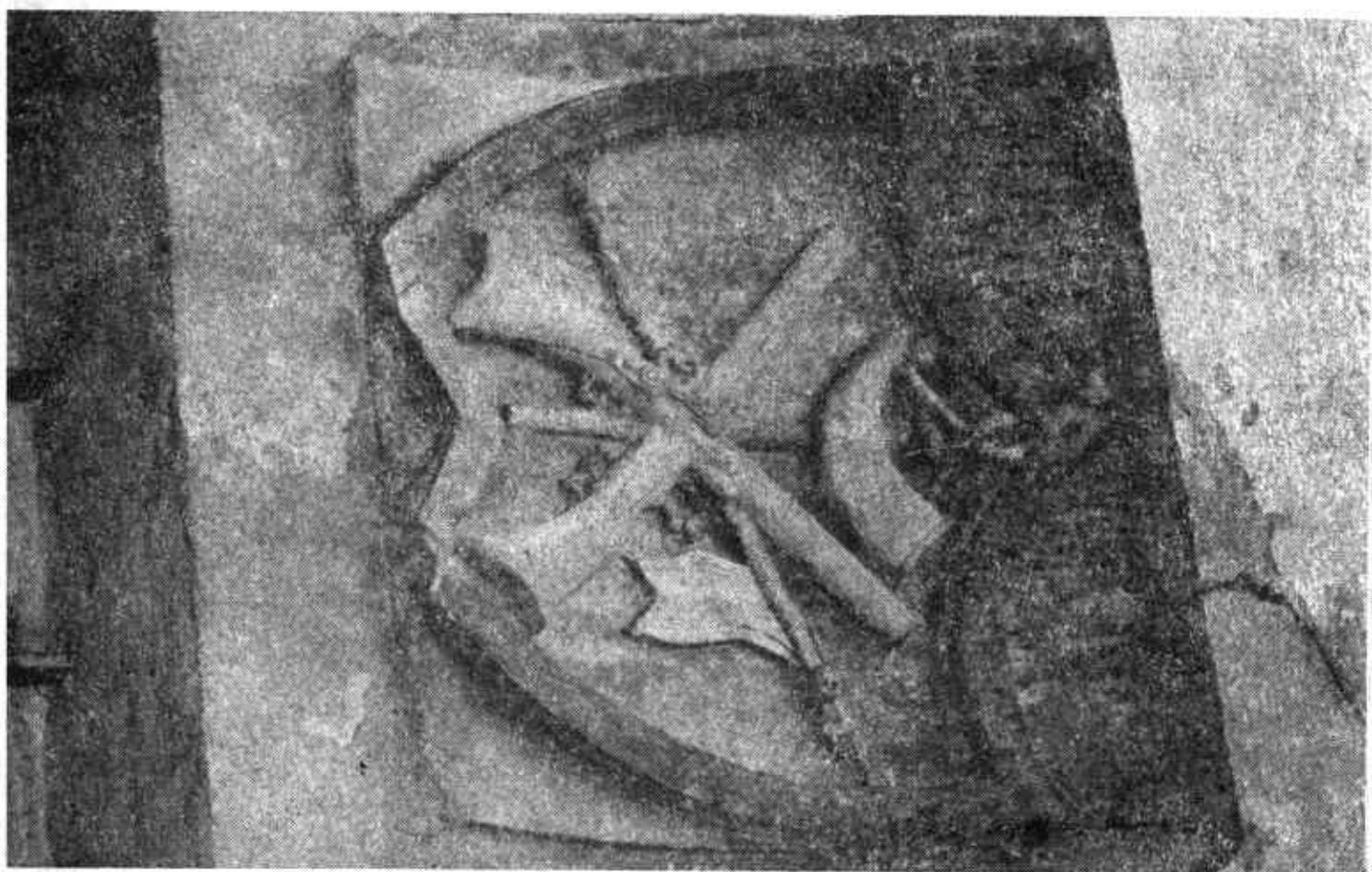
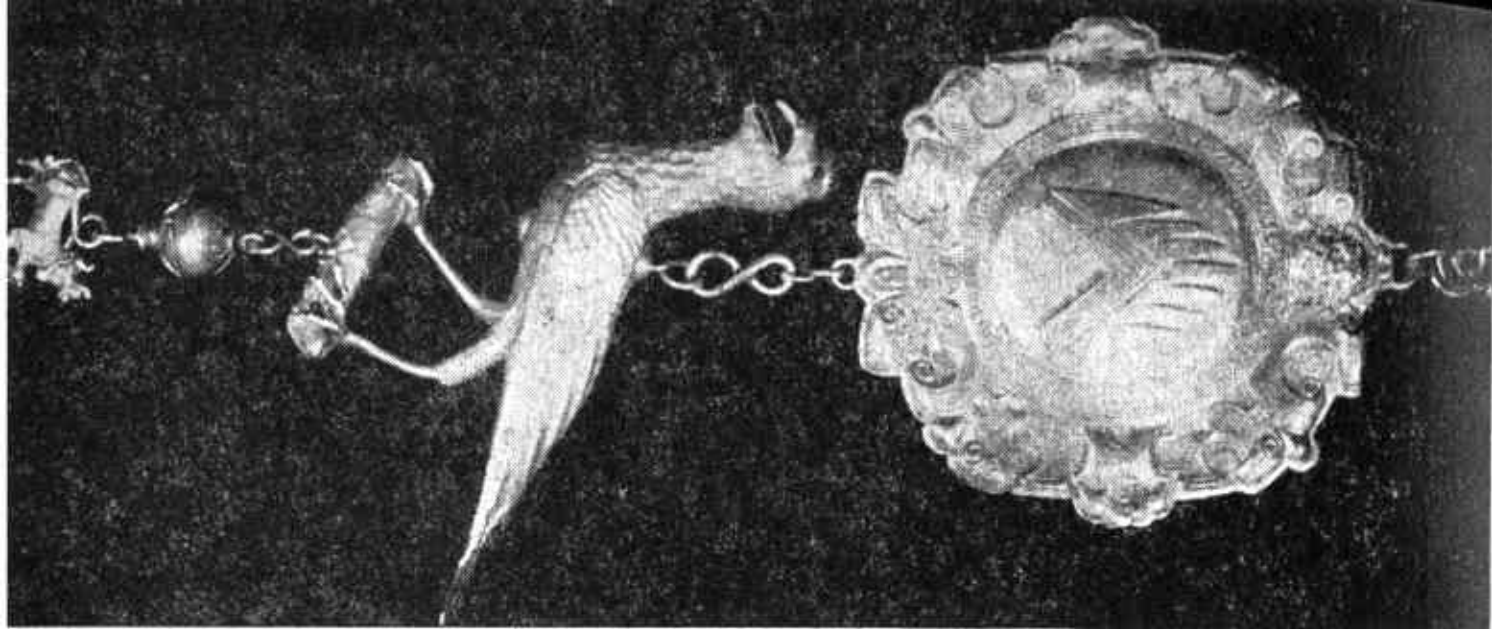




zprávy

VLASTIVĚDNÉHO
ÚSTAVU
V OLOMOUCI



MOCNOST NEOGÉNU VE VÝCHODNÍCH ČÁSTECH MĚSTA OLOMOUCE

V oblasti města Olomouce bylo v poslední době provedeno za různými účely (zejména stavebními, hydrogeologickými apod.) několik set vrtů do různých hloubek. Těmito pracemi byly zpřesněny některé starší názory (viz V. BARTH, Z dějin výzkumu hydrogeologických poměrů Olomouce v 19. století a V. KALABIS, Neogén města Olomouce; obě práce vyšly ve *Sborníku Vlast. ústavu v Olomouci* A IV/1959 a je v nich uvedena literatura starší). Sondáže mají rozhodující důležitost pro bezprostřední úkoly výstavby města a jakmile bude ukončen stavebně geologický průzkum v západní části města (nové čtvrti na neogénu u Ol.-Neředína), budou výsledky shrnuty v souborné stati.

Ve východní části města a na dosud nezastavěných parcelách mezi Ol.-Hodolanami a Bystrovany byla rovněž provedena řada prací, jejichž zatím dílčí výsledky poskytly cenné údaje. I zde bude třeba porovnat výsledky sondáží v Dolanech (viz V. STRNAD, 1961, v *Zprávách*), v Samotíškách a zejména v rovinné části katastru Droždína, kde pod několika terasami řeky Bystřičky jsou poměrně málo mocné štěrky morávní ještě v hloubce kolem 30 m.

Vysoce zajímavé výsledky byly získány vrtbou, provedenou ve dnech 13. 9. až 20. 12. 1961, na dosud polních parcelách východně od sportovního stadiónu v Hodolanech. Vrtem zde byl prokázán tento profil:

Stratigrafie	Hloubka v m pod úrovní terénu	Zvod- nění	Petrografický popis zeminy
Holocén	00,00—00,25	0	Ornice hnědá silně písčitá, mírně štěrkovitá.
	00,25—07,50	0	Štěrky šedé, silně písčité a jílovité, přes 30 procent oblázků kulmských hornin (břidlice-droby-pískovce) do Ø 25—30 cm, střídavě křížově zvrstvený a silně usměrněný (nános řeky Bystřičky, terasové štěrky původem z Oderských vrchů).
?	07,50—09,00	X	Dtto, rezavě hnědý.
pleistocén	09,00—12,50	X	Štěrky šedé, silně písčité, mírně jílovité, přes 30 proc. valounů do Ø 15 cm a ojediněle i větší, značně ulehlejší (nános řeky Moravy, terasové štěrky původem z krystalinika Hrubého Jeseníku a zábřežské serie v širším smyslu).
	12,50—13,00	X	Dtto. Větší valouny s černým povlakem Mn+Fe.

Stratigrafie	Hloubka v m pod úrovní terénu	Zvod- nění	Petrografický popis zeminy
Torton	13,00—30,00	?	Jíl šedý, mírně až středně písčitý (pravděpodobně v proplástečích).
	30,00—50,00	?	Jíl světlešedý, místy silně jemně písčitý (pravděpodobně v proplástečích až vložkách).
	50,00—98,00	0	Jíl tmavěšedý jen ojediněle písčitý, silně ulehlý.
Spodní karbon	98,00—111,80	X	Kulm: světle zelenavěšedé pískovce až velmi hrubozrnné slepence (Moravické vrstvy? podle K. PATTEISKÝho, 1929), úklon cca 70—80°, tektonicky rozrušené s puklinami, zhojenými nejčastěji žilným křemenem.

Technické údaje: Souprava AVB 100, provedl Krajský projektový ústav v Ostravě, pob. v Olomouci (Stavoprojekt), vrtmistr M. T á b o r s k ý, jako průzkumný vrt na vodu do 98 m hloubky výplachem, dále na jádro. Vrt vyhodnotil podepsaný. Vytěžená jádra jsou uložena na Vlastivědném ústavu v Olomouci.

Poznámky k profilu:

1. Štěrkové terasy řeky Bystřičky (0,25—9,00 m pod povrchem) nemusí být pouze holocenního stáří. Jsou to silně písčité a jílovité šedé a šedo-hnědé štěrky, petrograficky složené téměř výhradně z kulmského materiálu včetně valounů žilného křemene. Oblázky břidlic jsou ploché a velkou většinou jsou diagonálně usměrněny tak, že jsou těžce vrtatelné. Lavicovité droby poskytují spíše valounovité úlomky středně vodou opracované (krátký intenzivní transport). Jílovité vložky mohou vznikat i primárním rozpadem jílovitých břidlic.

2. Štěrkové terasy řeky Moravy tvoří jejich pleistocenní podloží (9,00—13,00 m pod povrchem). Jsou makroskopicky lehce rozeznatelné: jejich zrno nedosahuje takových rozměrů, jako u štěrků Bystřičky, skládají se téměř výhradně z odolných valounů krystalických hornin (různé typy rul, amfibolity, význačný podíl žilného křemene), jsou středně až hrubě písčité a jen mírně jílovité. V okolí města jsou těženy jako betonářské štěrkopísky dobré kvality.

3. Při basi obou štěrkových souvrství byla sledována zajímavá vrstva silně železitá. Valouny z těchto vrstev jsou povlečeny limonitem a jsou rezavé nebo černé barvy (vysoký podíl Mn). Zejména tyto vrstvy a jejich poloha bude sledována, a to jak z důvodů teoretických (vzájemná paralelisační), tak i praktických, neboť jsou-li zvodněny, nasycují podzemní vody nežádoucím procentem Fe a Mn.

4. Souvrství jílu (13,00—98,00 m pod povrchem) nemusí patřit celé tortonu. Způsob vrtby (výplachem) nedovoluje určit blíže jejich vlastností, víme však z jiných lokalit, že mořský torton (tégil) bývá kryt shora „brakickou“ seríí pestrých jílu nebo písků.

5. Povrch kulmu v podloží je erosivně rozrušen a vlastní kulmské horniny (zelenavě šedé pískovce ve svrchních partiích a až velmi hrubozrnné slepence, v nichž byl vrt ukončen) vykazují v jádrech množství puklin, zhojených většinou

křemenem. Podle jader je úklon vrstev až 70–80°. Získaná jádra jsou uložena ve sbírkách Vlast. ústavu v Olomouci a budou petrograficky zhodnocena. Jejich hrubé zrno může být uváděno v souvislost s t. zv. olomouckým prahem, který se uplatnil i v devonu.

Toto sdělení je pouze předběžnou zprávou, kterou předdesílám celkové hodnotící studii.

Václav Zýka — Jiří Svoboda

PŘÍSPĚVEK K CHEMISMU ZIRKONŮ

Zirkonium má značný význam pro celou řadu průmyslových odvětví. Prakticky lze hovořit pouze o dvou průmyslových zdrojích zirkonia: jsou to minerály zirkon ($ZrSiO_4$) a baddeleyit (ZrO_2), při čemž za hlavní zdroj zirkonia je prakticky pokládán zirkon, který je zároveň téměř jediným zdrojem hafnia.

Zirkon je běžnou složkou téměř všech říčních náplavů i u nás v ČSSR; v převážné většině případů jde však o příliš malé koncentrace, které zatím není možno rentabilně získávat. Zirkonu strukturně nejbližším minerálem je thorit ($ThSiO_4$), který je nepoměrně vzácnější.

V naší práci sledovali jsme chemismus zirkonů a thoritů pomocí semikvantitativní spektrální analýsy a u některých vzorků i změny mřížkové konstanty. Seznam zkoumaných vzorků je uveden v tabulce 1; v závorce je udána barva minerálu.

Některé vzorky nebyly zcela čisté (např. vzorek ze Žulové); v takovém případě šlo však o neodseparovatelné příměsi. V tabulce 2 jsou uvedeny výsledky spektrálních analýs. Hafnium není v tabulce uváděno, neboť jeho množství nemohlo být pro nedostatek zkušeností určeno semikvantitativně. Přítomnost tohoto prvku byla zjištěna prakticky ve všech vzorcích (hafnium nebylo pozitivně zjištěno pouze ve vzorku 8 a 14).

Největší obsah Hf, podle výsledků spa vykazují zirkony z Číny (množství podřadné); obsah Hf v ostatních vzorcích náleží do skupiny vedlejší a stopové.

Tabulka 1.

Seznam zkoumaných zirkonů a thoritů. (Čísla souhlasí s označeními v tabulkách 2 a 3.)

Zirkony:

1. Čína — náplavy (matný až čirý)
2. Čína — náplavy (matný až čirý)
3. NDR — náplavy z pobřeží Baltu (čirý)
4. USA — Green River, North Carolina (šedě hnědorůžový)
5. USA — El Paso, Colorado (tmavě hnědý)
6. SSSR — Miask, Ural (tmavě hnědočervený)
7. Skandinávie (červenohnědý)
8. Norsko — Hitterhoe (červený)
9. Ceylon (světle růžový)
10. Ceylon (matně oranžový)
11. Ceylon (červený)
12. Ceylon (červený)
13. Ceylon (růžový)
14. Siam (tyrkysový)
15. Ceylon — Rahwana (červený)
16. USA — Cheyenne Mount., Colorado (tmavě hnědý)
17. USA — Buncombe County, Carolina (hnědožlutý)
18. ČSSR — Horažďovice, náplav řeky Otavy (mléčný až červený)
19. ČSSR — Malešov (čirý)
20. ČSSR — Žďár u Rudy na Moravě (tm. šedohnědý)
21. ČSSR — Žulová (směs s xenotimem?)

Thority:

22. Madagaskar (oranžový)
23. Čína — náplavy (žlutý)

Diskusi ostatních prvků přítomných ve větším množství uvádí BETECHTIN (1951). Hliník náleží hlavně k heterogenním znečištěninám, jeho obsah v zirkonech je však běžný, část jeho obsahu může být vázána přímo na strukturu zirkonu. Běžný je obsah Fe_2O_3 řádově se pohybující v desetinách % a obsah CaO v rozmezí od 0 do 4%. S tím souvisí i obsah MgO . Vždy přítomnými prvky v zirkonech i thoriitech jsou Y a Yb, doprovázené někdy ještě dalšími prvky vzácných zemin (např. Ce). Jsou známy případy, kdy obsah těchto prvků dosahuje 16% (odrůda hagatalit).

Fosfor je rovněž zcela běžnou součástí zirkonů a je možno tento prvek zahrnout mezi isomimerální prvky. Obsah P_2O_5 může dosahovat až 5% (odrůda zirkonu — amagutilit). Zvlášť vysoký obsah fosforu byl zjištěn v isostrukturním minerálu ojamalitu.

V thoriitech obsah P bývá v průměru vyšší, než u zirkonů. Vysoký obsah fosforu v thoriitech dává možnost přechodu k auerlitu. Nutno poznamenat, že spektrální analýza nepostihuje stopová množství fosforu. Nepřítomnost fosforu zaznamenanou v tabulce 2 nutno tedy posuzovat z tohoto hlediska.

Zcela pravidelnou součástí zirkonů jsou tedy prvky: Al, Ca, Cu, Fe, Mg, Mn, Ni, Ti, Y a Yb. Poměrně velmi častá je přítomnost Ba, Be, P, Sb, Sn a Zn. Všechny ostatní prvky vyskytují se v zirkonech řidčeji (viz tabulku 2).

	Ag	Al	As	B	Ba	Be	Bi	Ca	Cd	Ce	Co	Cr	Cu	Fe	Ga	Ge	Hg	Li	Mg	Mn	Ni	Nb	P	Pb	Sb	Se	Sn	Sr	Ta	Ti	Th	U	V	W	Y	Yb	Zn	Zr		
1+2	•	•			•	•		•				•	•	•					•	•	•		•	•	•		•								•	•	•			
3	•	•			•			•				•	•	•					•	•	•		•	•	•										•	•	•			
4		•		•	•			•	•				•	•					•	•	•			•											•	•	•			
5		•	•			•		•			•		•	•	•				•	•	•		•	•	•		•								•	•	•			
6		•	•					•					•	•	•		•		•	•	•														•	•	•			
7		•			•			•					•	•	•		•		•	•	•				•		•									•	•	•		
8		•			•			•					•	•			•		•	•	•														•	•	•			
9		•				•		•					•	•					•	•	•															•	•	•		
10		•	•					•					•	•			•		•	•	•						•									•	•	•		
11		•				•		•					•	•					•	•	•		•	•	•											•	•	•		
12		•				•		•					•	•					•	•	•					•											•	•	•	
13		•				•		•					•	•					•	•	•					•											•	•	•	
14		•			•	•		•				•	•	•					•	•	•			•		•		•									•	•	•	
15		•			•	•		•					•	•					•	•	•			•		•		•								•	•	•		
16		•			•	•		•					•	•			•		•	•	•		•	•	•		•		•								•	•	•	
17		•						•					•	•					•	•	•			•	•	•	•	•	•	•							•	•	•	
18	•	•		•	•	•		•				•	•	•	•				•	•	•		•	•	•	•	•	•	•	•							•	•	•	
19		•		•	•	•	•	•	•	•		•	•	•					•	•	•			•	•	•	•	•	•	•								•	•	•
20		•	•		•	•		•					•	•					•	•	•			•	•	•	•	•	•	•								•	•	•
21		•	•		•	•	•	•					•	•					•	•	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
22		•			•	•		•					•	•					•	•	•		•	•	•			•									•	•	•	
23		•			•	•		•		•			•	•					•	•	•		•	•	•		•										•	•	•	

■ množství podstatné
■ množství podřadné

● množství vedlejší
◻ množství stopové

• problematická přítomnost prvků

Mřížkové konstanty zirkonů ukazují, že kolísání a_0 a c_0 je jen nepatrné a lze je vyjádřití rozmezím:

$$a_0 = 6,599 - 6,614 \text{ \AA}$$

$$c_0 = 5,974 - 6,005 \text{ \AA}$$

Podle změn mřížkové konstanty nelze tedy uvažovati o event. změnách chemismu zirkonů.

Thorit byl analysován pouze jeden. Rozdíl mezi mřížkovými konstantami zirkonů a mřížkovou konstantou thoritu je markantní (tíz tabulku 3).

Tabulka 3.
Mřížkové konstanty zirkonů a thoritů. (Å)

	a_0	c_0	a_0/c_0
1	$6,610 \pm 0,002$	$5,987 \pm 0,002$	1,1041
2	$6,607 \pm 0,002$	$5,980 \pm 0,003$	1,1048
3	$6,600 \pm 0,002$	$5,989 \pm 0,005$	1,1021
4	$6,614 \pm 0,002$	$5,990 \pm 0,003$	1,0790
5	$6,610 \pm 0,002$	$6,005 \pm 0,002$	1,1008
6	$6,608 \pm 0,001$	$5,979 \pm 0,004$	1,1052
7	$6,607 \pm 0,002$	$5,982 \pm 0,002$	1,1045
8	$6,600 \pm 0,003$	$5,974 \pm 0,004$	1,1048
9	$6,607 \pm 0,002$	$5,980 \pm 0,003$	1,1049
10	$6,605 \pm 0,002$	$5,985 \pm 0,004$	1,1036
11	$6,605 \pm 0,003$	$5,975 \pm 0,005$	1,1054
12	$6,602 \pm 0,005$	$5,974 \pm 0,004$	1,1051
13	$6,599 \pm 0,001$	$5,977 \pm 0,002$	1,1066
14	$6,602 \pm 0,001$	$5,978 \pm 0,004$	1,1044
22	$7,141 \pm 0,012$	$6,285 \pm 0,005$	1,1362

Literatura.

ALPER A. M., POLDERVAART A.: Zircons from the Animas Stock and associated rocks, New Mexico; Econ. Geol. 1957, Vol. 52.

BETECHTIN A. G.: Kurs mineralogii; Moskva 1951. Slovenský překlad, Bratislava 1955.

DENNEN W. H.: Ross Shields Yttrium oxyd in zircon; Amer. Min. 1956, 41.

LARSEN L. H., POLDERVAART A.: Measurement and distribution of zircons in some rocks of magmatic origin, Min. Mag. 1957, Vol. XXXI., No 238.

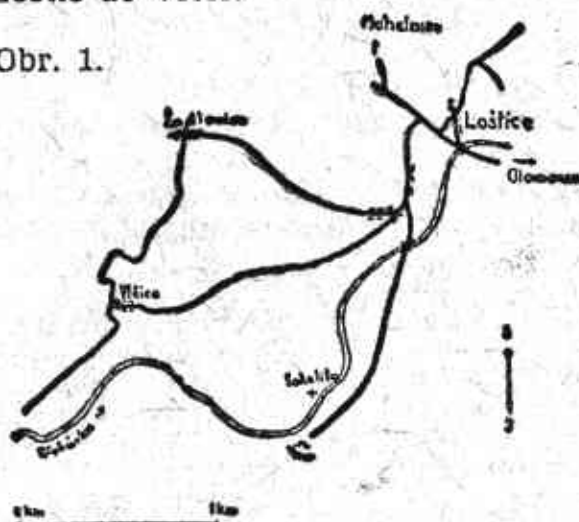
František Zita

KVARTÉRNÍ MĚKKÝŠI ZE SPRAŠE U LOŠTIC

V předloženém článku podávám zprávu o nálezů kvartérních sprašových měkkýšů u Loštic. Nejbližší známé nálezů kvartérní malakofauny z okolí Loštic jsou z Ludmírova a Mladče (J. SKUTIL 1945, Jar. PETRBOK 1952). Lokalita u Loštic je

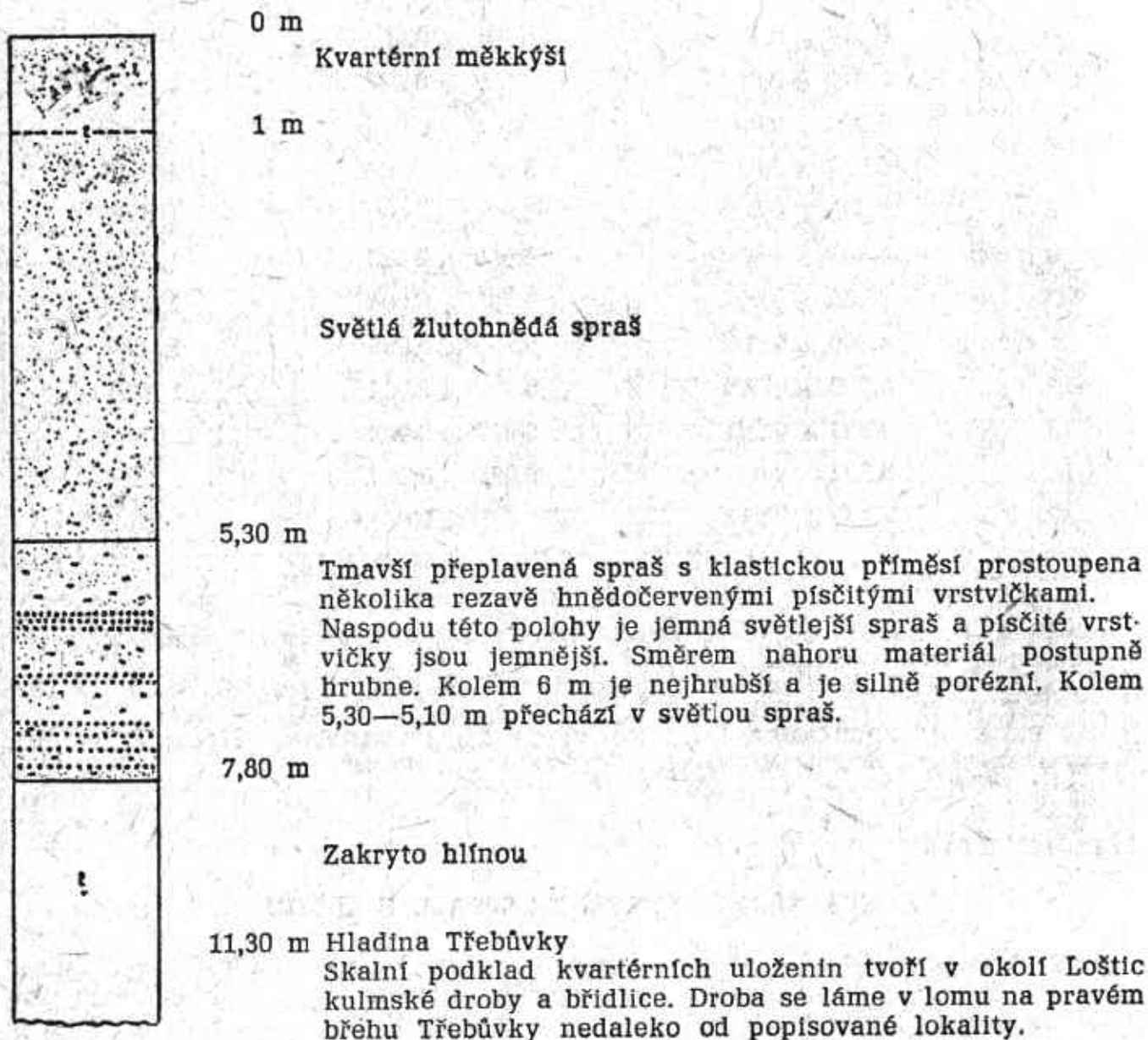
zatím neznámá. Tvoří ji stráně porostlá jehličnatým lesem na levém břehu Třebůvky nad polní cestou z Loštic do Vlčic.

Obr. 1.



V západní části stráně je menší odkryv, kde je možno pozorovat tento sled vrstev:

Obr. 2.



Schránky kvartérních měkkýšů se nacházejí pouze v nejsvrchnějších polohách spraše. Ve spodních částech profilu jsou pouze splavené schránky ze svrchních poloh spraše. Získaný materiál sprašové malakofauny prochází hlavně ze stěn erodních rýh a částečně ze sesuté spraše.

Zjistil jsem přítomnost tří druhů kvartérních plžů. Jsou to *Succinea oblonga* DRAPARNAUD, *Pupilla loesica* LOŽEK a *Pupilla muscorum* LINNÉ.

Nejhojněji je zastoupena *Succinea oblonga* DRAP. Z celkového počtu 274 kusů získaného materiálu patří 188 tomuto druhu. Schránky jsou poměrně pevné. Jejich velikost je značně rozdílná. Délka kolísá od necelých 4 mm do 7 mm a šířka od 2,5 mm do 4 mm. Celkově jde tedy o drobnější formy.

Další význačný rod *Pupilla* je zde zastoupen druhem *Pupilla loesica* LOŽEK a *Pupilla muscorum* LINNÉ. Z 86 schránek tohoto rodu patří 79 druhu *Pupilla loesica* LOŽEK a pouze 7 druhů *Pupilla muscorum* LINNÉ. *Pupilla loesica* LOŽEK má velmi jemné, křehké schránky o pěti závitěch a bezzubé ústí. Rozměry se pohybují v mezích pro tento druh udávaných, tj. kolem 3,3:1,8 mm. *Pupilla muscorum* L. se liší od předešlého druhu pevnější schránkou, která má 6½ závitů, dobře patrný patrový zub, mozol hltanový a týlový návalek.

Protože část materiálu nebyla nasbírána přímo v místech primárního výskytu, ale v sesuté spraši, byl odebrán vzorek z horní polohy spraše, a to ze stěny erodní rýhy asi ¾ m pod povrchem, a proveden kvalitativní a kvantitativní rozbor jeho malakofauny. Váha vzorku byla 0,45 kg. Získané výsledky udává tato tabulka.

1. <i>Succinea oblonga</i> DRAP.	30 kusů	50,70 %
2. <i>Pupilla loesica</i> LOŽEK	26 kusů	43,94 %
3. <i>Pupilla muscorum</i> L.	3 kusy	5,07 %
Celkem	59 kusů	

Mimo to byly ve vzorku 2 úlomky *Succinea oblonga* DRAP. a 33 úlomků patřících rodu *Pupilla*. Z toho by vyplývalo, že kvantitativní poměr mezi *Succinea oblonga* DRAP. a druhem rodu *Pupilla* na popisované lokalitě byl přibližně vyrovnaný. Převaha *Succinea oblonga* DRAP. nad druhem rodu *Pupilla* v poměru 188:86 v celkovém počtu získaného materiálu je vysvětlitelná tím, že jsem získal část schránek ze sesuté spraše, tj. materiálu již přemístěného. V něm má naprostou převahu *Succinea oblonga* DRAP., která má poměrně pevnou schránku, takže při transportu podléhá mnohem méně zkáze nežli křehké schránky *Pupill*.

Zjištěné druhy *Pupilla loesica* LOŽEK, *Pupilla muscorum* L. a *Succinea oblonga* DRAP. představují základní a nejběžnější malakofaunu našich spraší. Toto společenstvo je označováno jako sprašové (LOŽEK V., 1955) a vzhledem k teplotě se jeví jako nevyhraněné, tj. střední.

Pupilla muscorum L. se vyskytuje hojně od pozdního pliocénu přes celý kvartér. Výskyt *Pupilla loesica* LOŽEK spadá převážně do sprašových fází würmu 2 (LOŽEK V., 1955). *Succinea oblonga* DRAP. je hojná v celém kvartéru, avšak zvláště v mladších pleistocenních spraších.

Z těchto poznatků lze soudit, že svrchní světlé sprašové vrstvy s výskytem měkkýšů patří asi stepní fázi nejsvrchnějšího pleistocénu (W 3). Tmavší spraš s písčitými vrstvičkami a bez fauny by mohla časově odpovídat bazální zóně, kterou lze označit jako produkt tundrové fáze W 3. Přelavení spraše, její poréznost, písčitá příměs a písčité vrstvičky jsou zde zřejmě způsobeny místními podmínkami.

Literatura:

SKUTIL J. (1945): Dosavadní výsledky malakozoologického studia diluvia moravského. — Moraviae fauna diluvialis. III. Mollusca. Práce moravské přírodovědecké společnosti. Brno.

PETRBOK Jar. (1952): Měkkýši moravského pliocénu. Anthropolozikum II. Praha.

LOŽEK V. (1948): Prodromus českých měkkýšů. Příroda a věda, Praha. — (1955): Měkkýši československého kvartéru. Rozpravy Ústředního ústavu geologického, Praha. — (1956): Klíč československých měkkýšů. Slovenská akadémia vied, Bratislava.

POČÁTKY HULÍNA

Vznik nových lidských sídlišť je trvalým znakem historického procesu. Avšak čím je tento fakt od nás více časově vzdálen, tím nesnadnější je zjistit a aspoň přibližně určit dobu, okolnosti a příčiny vzniku nových lokalit. Pokouším se v tomto příspěvku ukázat na konkrétním případě moravského města Hulína, že tak jako jiná místa — má i ono dávnější původ — nežli se poprvé připomíná.

O tom, že Hulín je místo starší, nežli máme o něm první záznam, a také kdysi významné, se v dosavadní literatuře nepochybuje.¹ Chybí však důkladnější zdůvodnění a přesnější určení. K řešení úkolu máme jednak listinné údaje, dále hmotné pozůstatky architektury, to je románského emporového kostela, jeho patrocínium a posléze pramenem nám může být i samo místní jméno.

První zprávy o Hulíně jsou až z r. 1224. Tehdy zde vydává Přemysl Otakar I. listinu pro Opavu² a pro Přibyslavice.³ V obou listinách vystupuje řada významných osob současné doby jako svědci těchto právních aktů. Další listina z 24. ledna 1238, vydaná markrabětem Přemyslem pro Doubravník, je dána „apud Hulín“.⁴ Konečně ještě v první polovině 13. století roku 1248 je jmenován v Hulíně vilicus Chisling.⁵

Co nám říkají pro naši tézi tyto čtyři listinné zprávy. Vidíme, že dvakrát v Hulíně vydává listinu král a je přítomná řada svědků a tak můžeme předpokládat, že roku 1224 byl Hulín místem, které patřilo zeměpánovi a že byly tam stavby, které mohly poskytnout útulek rozsáhlé družině panovníka. Z třetí listiny se dá soudit, že Hulín v okolním okruhu byl místem buď významným, nebo patřícím zeměpánovi, poněvadž je uveden v dataci ve formě apud = u. Zpráva o hospodářském úředníku ukazuje, že v Hulíně bylo jisté středisko zeměpanského velkostatku.

Další listina z 23. května 1261⁶ dosavadní závěry potvrdí a ještě upřesní. V ní Přemysl Otakar II. dává biskupovi Brunovi za velké zásluhy „totum districtum Hulyu cum ipsa forensi villa Hulyu“ a další tři vsi spolu s patronátním právem kostela. To znamená, že Hulín byl zeměpanská trhovářská ves s kostelem a zároveň střediskem jistého obvodu, který zahrnoval vedle vlastního Hulína ještě další tři vsi: Pravčice, Němčice a Starou Ves. Zajímavé je označení tohoto obvodu slovem *districtus*.⁷ Nahlédneme-li do věcného rejstříku II. svazku EMLEROVÝCH regest, vidíme, že v době vydání listiny znamenal tento termín zeměpanský hradecký obvod. Ovšem položíme-li si otázku, zda v této době byl Hulín střediskem správního obvodu, musíme konstatovat, že tato myšlenka není dobře možná, poněvadž v hojných současných listinách nikde se neuvádějí zeměpanští úředníci, kteří by se psali po Hulíně. Tuto skutečnost si dobře uvědomil BOČEK, a proto v regestu listiny nahradil *districtus* termínem *circuitus* - újezd.⁸ Ovšem naproti tomu nemůžeme pokládat označení hulínského obvodu termínem *districtus* za náhodné, anebo za nějaký omyl. Musíme proto hledat jiné vysvětlení, proč je v listině tento termín použit, poněvadž terminologie současných listin je přesná. Nejpravděpodobnější výklad užití termínu *districtus* v této listině je ten, že se v něm ozývá stará tradice, která se zachovala až do doby vydání listiny. Podle ní se dá předpokládat, že někdy v dřívější době mohl být Hulín správním zeměpanským centrem většího obvodu, než je v listině zachycen, ale musilo by to být v době hodně dřívější, poněvadž se nám nezachovaly o tomto faktu žádné jiné zprávy.

Z architektonických památek dodnes se zachoval v Hulíně zbarokizovaný románský kostel; byla to jednoduší emporová stavba, svou zastavenou plochou největší tohoto typu v našich zemích. Hladce opracované zdívo z větších kvádrů ukazuje, že tento kostel mohl vzniknout na konci XII. století, spíše však počátkem století XIII. Umělecko historická literatura je ve svých soudech velmi nejednotná, naposledy MENCL⁹ datuje portál do doby kol roku 1240—1250. Portál však vznikl

asi později než vlastní stavba. K přesnějšímu datování stavby může nás přivést tato úvaha: listina z roku 1224 pro Opavu dosvědčuje v Hulíně přítomnost krále Přemysla Otakara I., biskupa Roberta a dalších osob, které tvořily doprovodnou družinu. Můžeme předpokládat, že se dostavili k dokončení hrubé stavby kostela a jeho vysvěcení, zvláště proto, že kostel je zasvěcen sv. Václavu. Je-li v listině zmíněná indikce, nemusí to být omyl, ale je to spíš jiný její druh, který se měnil 24. září. Tento fakt zvyšuje pravděpodobnost domněnky, že kostel byl již zhruba hotov v roce 1224.¹⁰ Ovšem přesnější datování této stavby může nám podat pouze historik umění, na jehož podrobný rozbor a zhodnocení tato cenná památka naší architektury dosud čeká.

Avšak zeměpanská stavební činnost v Hulíně na počátku XIII. století nevylučuje možnost, že tam by nemohla být kultovní stavba starší, zvláště když v listině z roku 1261 se zachovala tradice o hodně starším zeměpanském centru. Takovou možnost může naznačit také patrocinium kostela. Je známo, že Václav-světec z přemyslovského rodu byl uctíván jako patron celé země a byly mu zasvěcovány kostely v různých dobách, ale přece se dají rozlišit jednotlivé vrstvy časově odlišné.¹¹ Ze starší doby jsou na Moravě kostely zasvěcené sv. Václavu na zeměpanských majetcích hlavně sice na okraji země (sv. Václav jako ochránce hranice),¹² ale také uvnitř země. První zasvěcení kostelů sv. Václavu můžeme přiřknout vládě Břetislava I. Po návratu z polské výpravy buduje Břetislav kostel sv. Václava a kapitolu při něm ve Staré Boleslavi a dvojí vítězství nad Jindřichem III. u Brodku v Čechách oslavuje kostelem téhož zasvěcení u Brodku.¹³ Dále na Moravě je kostel sv. Václava na hradě Břeclavi; tento hrad založil, jak ukazuje jméno, nepochybně Břetislav I. Z uvedeného vyplývá, že kostel v Hulíně, zasvěcený sv. Václavu, by mohl pocházet již z doby knížete Břetislava I. Toto tvrzení, podepřené pouze důkazem z analogie, může být jen málo průkazné; stane se ovšem pravděpodobnějším, podaří-li se důkaz, že Hulín mohl vzniknout aspoň v době břetislavské.

Místní jméno je cenným pramenem, jehož rozbor může mnohdy rozřešit otázku vzniku a časového vročení sídliště. Místní jméno Hulín je utvořeno od osobního jména Ůla příponou -ín: Ulín a s přisunutým h, Hulín.¹⁴ Takové tvoření od osobního jména zakončeného -a je dosti časté a doklady tohoto typu na Moravě jsou již v druhé polovině XI. století: například Podiva — Podivín (1067), Hajča — Hejčín (1078), Hněvota — Hněvotín (1078), Kojata — Kojetín (1233).¹⁵ Osobní jména mužská zakončená -a v staré češtině jsou dosti častá¹⁶ a hlavně hypokoristika v češtině vůbec jsou s oblibou takto tvořena: Benedictus — Beneda, Cunradus — Kuna, Paulus — Pala.¹⁷ Ůla je také domácké jméno utvořené od cizího jména Ulricus — Oldřich.¹⁸ Čili Hulín můžeme vykládat jako Oldřichův hrad (dvůr). Nedá se rozhodnout, zda prothetické h, které je jev ve staré češtině obvyklý a hodně starý, přisunulo se k původnímu osobnímu jménu nebo až k místnímu jménu. Máme-li osobní jméno zakladatele sídliště a připojíme-li si, že Hulín je zeměpanskou lokalitou a že máme zachovanou tradici — sice pozdější — o zeměpanském centru, vidíme, že Oldřicha — Ulu — můžeme ztotožnit s českým knížetem Oldřichem. Toto určení zakladatele nám pomůže také vročit založení Hulína do poměrně krátkého časového úseku od srpna roku 1017 do roku 1021, kdy Oldřich dobyl na Polácích Moravu.¹⁹

Podařilo se tedy posunout dějiny Hulína o dvě stě let zpět. Ovšem toto zjištění vyvolává různé otázky, na něž není odpověď tak snadná. Především nutno zdůraznit, že odpověď na nejdůležitější z nich, jak Hulín tehdy vypadal a z tohoto faktu vyplývající zjištění o významu této lokality v XI. století není v možnostech historika, který buduje své soudy na hrstce pramenů, které nám šťastnou náhodou zachovala minulost. Konkrétnější odpověď však může podat pouze historický archeolog, jehož „prameny“ zůstávají ukryty pod povrchem země a čekají na své odkrytí a zhodnocení.

¹ Frant. PERINKA: Kroměřížský okres (*Vlastivěda moravská* 1911), str. 339. — Lad. HOSÁK: Územní rozsah hradeckých obvodů moravských v 11. až 13. století, *Počta Z. Nejedlému*, Olomouc 1958, str. 144.

² CDB II. č. 265, str. 256. Listina je diktát notáře Heřmana, Friedrichem označený omyl v indikci není nutný, indikce je asi Bedova, která se měnila 24. září.

³ Listinu otiskl J. ŠEBÁNEK v článku Listiny příbyslavické, *ČMM* LVII, 1933, str. 8. I když se zachovala v pozdním českém překladu konfirmace Jana Lucemburského z 6. června 1318, není možno pochybovat o její pravosti, protože je diktátem notáře Heřmana. Také ŠEBÁNKOVY předatování z roku 1214 na rok 1224 je přesvědčivé. Jmenovaný se k otázce znovu vrátil v článku: Po stopách notáře Heřmana, *ČMM* LXVIII, 1948, kde na str. 234 ukazuje, že tato listina má druhý typ koroborace, který se nemohl vyskytnout před r. 1222, tudíž listina musí být z roku 1224. O indikci platí totéž, co jsem řekl v poznámce ².

⁴ CDB III. č. 174, str. 215.

⁵ CDM III, č. 117, str. 84, KK str. 83.

⁶ CDM III, č. 323, str. 311, KK str. 285.

⁷ Že nejde o náhodné přepsání, je zřejmé z toho, že v listině je tento termín uveden dvakrát.

⁸ Všechna dosavadní literatura, která této listině užívala, přebírá Bočkův termín.

⁹ Václav MENCL: Románská architektura v zemích českých; *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění* za rok 1937 a 1938, Praha 1939, str. 32.

¹⁰ Tuto myšlenku nadhodil F. ZAPLETAL v článku Listina o Kojetíně z r. 1233, *Zprávy Krajského vlastivědného střediska v Olomouci*, číslo 79, září 1959, str. 11. Tam také dokazuje, že zmíněná listina byla vydána v Hulíně. V článku je řada nepřesností, které uvedl na pravou míru Z. KRISTEN v článku Známa — neznáma listina markraběte Přemysla pro moravské statky pražského biskupství z r. 1233, *Zprávy vlastivědného ústavu v Olomouci*, číslo 88, srpen 1960, kde provedl pečlivý rozbor a edici této listiny a přesvědčivě dokázal, že listina byla vydána ve Znojmě.

¹¹ Není úkolem tohoto článku provést úplný rozbor patrociniá václavského, pro daný účel stačí naznačit hlavní problémy.

¹² Např. Břeclav, Mikulov, Bítov, Brumov.

¹³ V. NOVOTNÝ, *České dějiny* I. 2, str. 28 a 41.

¹⁴ Frant. ČERNÝ a Pavel VÁŠA: Moravská jména místní, Brno 1907, str. 33 a 134.

¹⁵ Doklad je sice až z XIII. století, ale Kojetín bude asi také hodně starší.

¹⁶ František PALACKÝ: Popis staročeských osobních a křestních jmen, *Časopis českého musea* VI., 1832, str. 60—69. Čerpá z nekrologií, listin a kronik a v jeho seznamu jmen je na -a zakončených přes 15 procent.

¹⁷ Doklady by se daly rozhojnit a dovést až do současnosti: Ladislav — Láďa, Karel — Kája, Richard — Říša atd.

¹⁸ Tak vykládá Hulín, Hulice, Ůlice v Čechách Ant. PROFOUS: Místní jména v Čechách I., Praha 1947, str. 700; IV., Praha 1957, str. 443. Avšak doklady, jež uvádí jsou mladší; dřívější doklady: RBM II., str. 957 — Ula Krol (1309), RBM III., str. 765 — Ula Pleyer (1332) atd. — Naproti tomu J. SVOBODA: Místní jména v Čechách V., Praha 1960, str. 180 poukazuje na to, že základní osobní jméno nemusí být Ula < Ulricus, nýbrž domácí Hula. Avšak s výkladem PROFOUSOVÝM se ztotožňuje V. ŠMILAUER, tamtéž str. 583 pod heslem Oldřich.

¹⁹ J. DRÍMAL: Připojení Moravy k českému státu za knížete Oldřicha, *ČMM* LXVIII, 1948, str. 46.

Rudolf H í k l

LIST KRÁLOVNY KUNHUTY BRUNOVI OLOMOUCKÉMU

List královny Kunhuty Brunovi, biskupovi olomouckému, který se zachoval ve vídeňském formuláři a byl vydán z vatikánského Codexu Ottobonianova od O. REDLICHA pod titulem „Eine Wiener Briefsammlung zur Geschichte des deutschen Reiches und der österreichischen Länder in der zweiten Hälfte des XIII. Jahrhunderts“ jako II. sv. *Mittheilungen aus dem Vaticanischen Archive* r. 1894,¹ byl vydavatelem i dosavadními jeho používatel² přičítán Kunhutě, manželce Přemysla II. a kladen do r. 1277. Vydavatel upozornil, že, mluví-li se v listě o králi-synu

Kunhutině, nelze myslit na Václava II., protože ten byl tehdy ještě malým chlapcem, nýbrž že zde byla sestavovatelem formuláře provedena změna, jakých je možno ve sbírce najít celou řadu.³ V originále prý jistě stálo král-manžel Přemysl.⁴ Myslím však, že je docela možné zachovatí znění formuláře na tomto místě a klásti list do doby Kunhuty, manželky Václava I. Synem-králem pak by zůstal Přemysl II. v době vzpoury proti otci, v l. 1247—49.

V Codexu jsou listy uspořádány podle hodnoty vydavatelů, ve vydání však chronologicky, proto při stanovení dat jednotlivých dopisů se nemohlo vycházeti od pořadí v rukopise. Přihlídati k němu vedlo by na scestí.⁵ V první skupině vydavatelů-králů je na prvním místě císař Fridrich II., č. 2 (v rukopise č. 1), pak báječný král Jan David, rex Tharsis et insule orientalis, č. 245 (2). Potom následuje 17 listů krále Rudolfa, mezi něž je vložen list Ladislava IV., krále uherského, č. 112 (19). Dále je v rukopise 23 listů Přemysla II. (č. 21—46), mezi které jsou zařazeny dva listy Kunhutiny, č. 63 (30) a č. 107 (40) a list sicilského krále Karla I., č. 133 (42). List Kunhutin č. 107 je vložen mezi dva listy Přemyslovy, č. 53 (39) z léta r. 1275 a č. 84 (41) ze 17. čna 1277. Jen několik málo listů je z první poloviny 13. stol., převážná většina patří letům 1273—93. Vedle materiálu z kanceláře Přemysla II., Rudolfa I. a Albrechta I. početnou skupinou je korespondence Fridricha, purkrabí norimberského, a Bruna Olomouckého.⁶ Nejstarší list sbírky č. 1 (91) pochází od papeže Honoria III. ze 17. bř. 1215, druhý Fridricha II. Václavovi I. č. 2 ze září 1241—čen 1242. Nebyl by tedy list Václavovy manželky časově tak docela osamocen. Z r. 1249 je ještě č. 3 papeže Inocence IV.

Ve Vídeňské sbírce je ještě druhý list Kunhutin č. 63 (30), kladený vydavatelem do let 1262—76, ze 27. dubna, kterým žádá pražského biskupa Jana III., aby bezodkladně přijel do Vídně. V diktátě tohoto listu nenašel jsem shod s naším dopisem. Není jich ani v listech tzv. formuláře Kunhuty, skladeb to jejího notáře Bohuslava.⁷ Jen v listě Přemyslově pro Fridricha, purkrabí norimberského, č. 91 (s. 100) je několik shodných slov (regraciamur, devocionis, rumoribus), ale ta jsou dosti hustě užívána, takže mohou býti sotva průkazná. List Kunhutin se mohl dostat do Vídně s jinými dopisy Brunovy kanceláře, jichž je ve sbírce několik (7 od něho a 4 pro něj). Poslední dopis Brunovi adresovaný je od Přemysla II. z 15. srp. 1277, č. 95, nehledíme-li k č. 163, které klade editor do mezidobí 1270—ún. 1281. Avšak po květnu 1277 už Bruno, pokud víme, do Vídně nepřišel, tedy listy č. 95 a 107, je-li tento Kunhuty Uherské, musily se tam dostat nepřímou cestou. Předpoklad, že by to byl dopis Kunhuty, ženy Václavovy, nelze takovým srovnáním slohu prokazovat, protože ve sbírce nejsou žádné listy její ani jejího manžela. Ovšem většina listů vídeňské sbírky je z doby po volbě Rudolfově králem německým (říj. 1273), takže tato okolnost mluví zase pro Kunhutu, manželku Přemyslovu.

Na onu první Kunhutu, matku Přemyslovu, nejvíce by poukazoval sám věcný obsah listu. V dopise si stěžuje odesílatelka na přílišné zatěžování svých poddaných od krále-syna pracemi při stavbě hradů,⁸ což, tuším, spíše odpovídá situaci okolo polovice 13. stol., než o třicet let později, kdy většina měst a hradů již byla postavena. Vláda Václavova je charakterizována kronikářem, že se tehdy stavěly hrady a města a k pracím byly nuceny nejširší vrstvy.⁹ Také po průchodu tatarským Moravou a před stále hrozícími nájezdy kumánskými opravovaly se tam starší a budovaly nové hrady. Jižní Morava byla nedávno ohrožena válkou s Fridrichem II. Bojovným a Rakousy byly r. 1247 opět ztraceny pro Přemyslovce a dostaly se do moci Heřmana Badenského. A konečně za občanské války mezi otcem a synem se obě strany hleděly opevnití proti sobě navzájem. Mor. Budějovice — a k nim vztahujeme, jak dále ukážeme, Wudnic listu — patřily patrně k oblasti Přemyslově, jemuž při dělení připadlo Znojmo.¹⁰

Další stížnost královnina se týká plenění jejích statků.¹¹ Docela dobře to mohla být vojska Přemysla, strženého povstáním šlechty proti otci. R. 1277 vedla se ovšem také drobná válka na hranicích rakousko-moravských, ačkoliv protivníci

znova a znova přistupovali k přesnějšímu dojednání podmínek mírových. Některé hrady a města se dostaly do rukou posádek Rudolfových a odtud pleněna země a vypalovány vesnice. Vedle toho nastal vnitřní boj krále proti služebníků Rudolfovým z české šlechty.¹² Nemusily to být zrovna roty odbojného Boreše z Rýzmburka, o němž není v této souvislosti v listě vůbec zmínky. S ním uvádí v spojitost pleny zboží královna teprve výklad v poznámce Redlichově.¹³ Boreš byl podle staršího již listu královna jat a tedy hlavní odpor jeho strany zlomen, jinak by se byl sotva dostal do zajetí krále.¹⁴ Avšak ani o jednom, ani o druhém z těchto nepřátel by se nedalo říci, že se pokládají za strážce této země jako o markraběti moravském a mladém králi českém.

Společné nepřátele měla královna (Kunhuta Václavova) i adresát — biskup Bruno, který teprve nedávno přišel do své diecése a učinil návštěvu na dvoře královském, aby si získal Václava I., který nerad se vzdával svého kandidáta na biskupský stolec olomoucký — Konráda z Friedberka. Papež Inocenc IV. designoval jej — svého kaplana — sice už 19. září 1245 po ukončení prvního koncilu lyonského, kterého se Bruno pravděpodobně osobně zúčastnil a na kterém se s ním papež teprve seznámil,¹⁵ avšak olomouckou kapitulou byl zvolen teprve koncem r. 1246 a posvěcen mezi 6. čercem 1247 a 2. čnem 1248.¹⁶ Na tuto první návštěvu přišel z daleké cesty, co by odpovídalo jeho pobytu v Lyoně.¹⁷ Biskup Bruno účastnil se také r. 1274 druhého koncilu lyonského,¹⁸ ale jeho zdravotní stav a tělesná svěžest se přibývajícímí lety tak rychle zhoršovaly, že r. 1277 již mu působilo obtíže konati i jen cestu z Modřic do Opavy, a uvolil se proto přijíti vévodkyni slezské Heleně vstříc jen do Kroměříže.¹⁹ Bruno tedy ztratil v stáří bývalou pružnost a pohyblivost osvědčenou na svých diplomatických cestách a zmínka o návratu z dalekých zemí by se mohla týkat jeho příchodu z Lyonu do Prahy před třemi roky, co se zdá příliš velkou diferencí časovou. R. 1277 byl Bruno v lednu v Kroměříži,²⁰ v květnu jednal ve Vídni o nové podmínky mírové.²¹ Jeda tam byl ve Znojmě 28. dubna.²² V druhé polovici srpna se zdržoval v Modřicích.¹⁹ V září byl ve Svitavách a v Kroměříži.²³ Cesty do Vídně nebyly dvoru pražskému do ztráty zemí alpských žádnou výpravou do ciziny, neboť se tam častěji zdržoval. Neopodnikl tedy Bruno r. 1277 podle svého itineráře žádnou delší cestu.

Škody, na které si Bruno stěžoval, mohly být nepříjemnosti působené od koncilu sesazeným biskupem a kapitulou, kteří mu bránili ve vstupu do diecése²⁴ a později odpor obyvatelstva proti placení biskupského desátku. Když však se postavil hned po svém příchodu zcela na stranu Václavovu v zápase s jeho synem, odvděčil se mu král různými výsadami a zvláště tím, že rozřešil rozhodně a rychle staré neshody, potvrdiv mu právo na plný desátek v celé jeho diecési,²⁵ jenž byl dotud na Moravě sporný, ačkoliv uplynulo již přes dvacet pět roků od sjednání konkordátu mezi Přemyslem I. a pražským biskupem Ondřejem. To dokazuje, že se Václav již úplně smířil s vnuceným mu od papeže biskupem olomouckým a stál při něm. Jako nový člověk nezatížený styky se šlechtou, je králi bližší než pražský biskup Mikuláš, a proto je mu vyhrazena významná úloha při ceremonii královského vystoupení 16. srp. 1249 a pokoření Přemyslově před otcem. Že se stal Bruno potom Přemyslovým předním rádcem a diplomatem, jednajícím také o smír s Rudolfem Habsburským, je všeobecně známo. Proto jeho nepřítelem byla vždy strana protikrálovská. R. 1277 mohli se na něm — rádcí králově — mstít jen odbojní páni nebo vojska Rudolfova zahnízdilší se na jižní Moravě.

Jediné, co nezapadá do těchto souvislostí, je zpráva listu, že byl zajat Boreš z Rýzmburka s jinými šlechtici. V listě Kunhuty Švábské by to nebyl ovšem vítězoslavný výkřik radosti nad zdoláním strůjce povstání a pádu Přemyslova,²⁶ nýbrž lítostivá účast s osudem mladého dvořana, který se objevuje v okolí Václavově již od r. 1232 vedle otce svého, komorníka Bohuslava.²⁷ Boreš měl hlavní zásluhu na vítězství u Mostu v polovině listopadu r. 1248 nad stranou mladého krále.²⁸ Dost možná, že za ten úspěch, který přivodil obrat v zápase obu králů, dostal veliký újezd moravskotřebovský. Ježto jeho rod držel již předtím rozsáhlé území v jv.

Moravě, dané jeho otci,²⁹ je velmi pravděpodobné, že bojoval mezi moravskou šlechtou 26. led. r. 1246 a snad se tam i dostal do zajetí Fridricha Bojovného, z kterého by se však byl asi vrátil někdy v květnu t. r. při smíru stran končícím sňatkem královny Vladislava s Gertrudou.³⁰ Jinde aspoň nemáme z této doby zpráv, že by byl Boreš zajať, ačkoliv takové přechodné zajetí není v domácí válce nemožné, neboť v ní se štěstí válečné střídalo. Byla by to ovšem trochu stará novina od bitvy u Stožce v led. 1246 do srp. 1247, kdy se teprve může objeviti titulatura mladšího krále. List Kunhutin při tomto výkladu by bylo možno klásti do doby od srp. 1247 do 13. září 1248, kdy královna zemřela hořem z rozbrojů v rodině.³¹

Zůstali-li bychom při dosavadním přiřčení listu Kunhutě, vnučce Bely IV., pak by se dalo jeho vnošení zúžití mezi pražské úmluvy ze září r. 1277,³² kdy se ještě mluví o služebnících obou králů pojatých do míru, neboť list Přemyslav z 31. říj. t. r. se staví již rozhodně proti zasahování krále římského do suverénních práv českého krále vůči jeho poddaným,³³ a mezi 10. led. r. 1278, kdy se mluví o Borešovi již co o mrtvém,³⁴ co by pisatelka jistě nezapomněla biskupovi sdělit. V obou případech stál Bruno na straně královských manželů a trpěl s nimi.³⁵

Kdybychom předpokládali, jak činí REDLICH, že provincii Kunhutinu plnil Boreš, stěží bychom našli v blízkosti jeho moravskotřebovské výsluhy majetek královnin. Kraj úsobrněnský, kdysi majetek kněžny olomoucké, byl už dávno darován klášteru hradištskému.³⁶ Zeměpanským majetkem v jeho okolí bylo Jevíčko³⁷ a Zábřežsko se Šilperskem (Štítý).³⁸ Jiným sousedem byl biskup olomoucký v Mohelnici³⁹ a jižněji ve Svitavách.⁴⁰ I Jaroměřice a Biskupice byly církevním majetkem.⁴¹ Krasíkov (Budigsdorf — Wudnic našeho dopisu?) patřil r. 1267 a 1275 Boršovi, neboť v něm dával pole klášteru Koruně.⁴² Tedy tohoto kraje se nemohly týkati nářky Kunhutiny.⁴³ Provincie královna byla však už v té době na jižní Moravě.⁴⁴ Královna Konstancie dostala vdovským věnem Břeclav, Hodonín, Bzenec, Kunovice, Přibyslavice a Mor. Budějovice.⁴⁵ Když zemřela v klášteře tišnovském, který se svým manželem založila a nadala, přešla aspoň část jejího věna na snachu Kunhutu. Že to bylo právním zvykem tehdejší doby, soudíme podle toho, že choť Přemysla II. Markéta uvázala se při svém příchodu do Čech samozřejmě ve věnný statek své zesnulé tchýně Kunhuty Chraštic (sev. od Orlíku), které však tato darovala klášteru břevnovskému. Když však zjistila tuto skutečnost, odvolala odtud svého vladaře.⁴⁶ Bylo tedy i Kunhutino věno zajištěno na jižní Moravě. Mor. Budějovice zůstaly pravděpodobně královně. Nemohly však k jejím statkům patřit Hodonín, Břeclav, Bzenec a Kunovice, které se dostaly ještě za života Konstancie jejímu vnukovi Oldřichovi Korutanskému.⁴⁷ O Přibyslavicích nemáme zpráv.

Na Mor. Budějovice pomýšlel i Redlich, vykládaje záhadné slovo „Wudnic“ našeho listu.⁴⁸ Potom se už snadno najde „Vranowe“ dopisu Kunhutina — hrad Vranov nad Dyjí.⁴⁹ Odtud sestupovaly posádky, ať to byli — lidé krále staršího, který držel Brno a měl chránit majetek manželčin, či spíše krále mladšího a markraběte moravského, který vládl ve Znojmě, ačkoliv na čas bylo toto město obsazeno Otou z Hardeka,⁵⁰ a nebyla stavována jejich zvláště provozovaná na sedlácích královských.⁵¹ Byla to zlá doba občanské vojny. Není pochyby, že na jižní Moravě, která ležela na hranicích Rakous, s nimiž docházelo k občasným konfliktům, naskytovala se spíše příležitost k drobným záškodnickým činům, živěným ze sousedního státu, nežli uvnitř země, na severní Moravě. Že Kunhuta, žena Přemysla II., zdědila věnné statky po své stejnojmenné tchýni, je nasnadě, alespoň není zpráv, že by Mor. Budějovice byly patřily v té době někomu jinému. Na jihu Moravy měla však i jiné majetkové zabezpečení v Pohořelicích.⁵² Tato Kunhuta byla daleko energičtější, ctižádostivější a měla větší účast na veřejném životě již v době, kdy vládl její manžel, tím více po jeho smrti, když se stala paní Opavska, nežli Kunhuta Václavova. Ta se vyhýbala politickému životu a vystupovala jen jako zakladatelka zbožných nadání.⁵³ S tím by souhlasil i pokorný povzdech jejího dopisu, že doufá

v nápravu přítomných béd, které ji pak sklátily do hrobu, jen od pomoci boží.¹⁴

Do Blanska, kam byl doručen předešlý list královnin, v němž podává zprávu o zajetí Boršově, bylo ovšem o něco blíže z předpokládaného Krasíkova než z Mor. Budějovic,¹⁵ ačkoliv Kunhuta jej mohla poslat i odjinud. V dopise stojí jen, že přišla do „Wudnic“ na obranu ohrožených statků.¹⁶ Blansko bylo jen jeden z nejblížešších biskupských hradů vedle Modřic a leželo na přímé cestě do Olomouce.

Ať už se tedy položí podle námi dovozené eventuality tento list do 40. let 13. stol., či jej ponecháme vročený do let 70. — proti první možnosti lze uvést jen scházející zprávu o zajetí Boršově z jiného ještě pramene, než je náš list, a to, že největší počet listů Vídeňské sbírky je z vlády Rudolfovy a Albrechtovy, pro ni vnitřní obsah dopisu svědčící o době občanské války mezi těmi, jejichž povinností bylo státi na stráži míru této země — zůstává zjištěno, že útisk a pleny se vztahovaly na věno české královny na jižní Moravě.¹⁷

¹ List má ve vydání č. 107 a je na str. 118. Codex byl napsán ve Vídni koncem 13. neb poč. 14. stol., v stol. 17. se dostal do Říma a v 18. stol. do knihovny vatikánské. Ib. s. IX—XI. — ² J. ŠUSTA: Záviš z Falkenštejna. Úvahy a drobné spisy historické. I. 1934, s. 165. Týž: České dějiny II, 1, s. 247. — ³ REDLICH I. c., s. XVIII. V č. 2 je místo Wenceslao, regi Boemorum O., regi Romanorum, v č. 63 místo Johanni, episcopo Pragensi je Basiliensi a m. j. — ⁴ Ib., s. 119: es müsse wohl statt „filium“ richtiger „maritum“ zu setzen sein. — ⁵ Ib., s. XVII: um nicht etwa durch Nebeneinanderstellung im Codex zu irrigen Schlüssen verleitet zu werden. — ⁶ Ib., s. XIX—XX. — ⁷ Podle J. B. NOVÁKA: Kritika listáře královny Kunhuty. Gollův sborník. 1906, s. 150, byl listář hotov již před r. 1273. Prošel jsem č. 1—110, s. 263—317 tohoto formuláře v Palackého „Ueber Formelbücher“, 1842, a nenalezl jsem patrnější slohové shody s listem Kunhutiným u Redlicha. — ⁸ REDLICH I. c., s. 118: quod apud filium nostrum dominum regem nequaquam optinere precibus nostris poteramus, quod provincie nostre pauperes a castris edificatione absolverat. — ⁹ Příběhy krále Václava I. FRB II, s. 303: et alias villas forenses, quas iuxta vulgare nostrum dicuntur civitates, muniri praecepit lignis et lapidibus, compellens religiosos et seculares clericos ad earundem civitatum munitiones et fossata constituenda [construenda]. Viz i NOVOTNÝ, Č. D. I, 3, s. 724 a 977. — ¹⁰ NOVOTNÝ, Č. D. I, 3, s. 802 n. — ¹¹ REDLICH, I. c., s. 118: Quoniam illi, qui videntur esse custodes terre istius, descendunt ad bona nostra et dissipant ea cottidie ita, quod provincia nostra... per eos iam totaliter ad nichilum est redacta. — ¹² ŠUSTA, Č. D. II, 1, s. 232 n. Viz i O. Lorenz: Geschichte König Ottokars II. von Böhmen und seiner Zeit. 1866, s. 613. — Th. Dollinger: Codex epistolaris Primislai Ottocari II. 1803 s. 57, č. 10 z pol. pros. 1276: de spoliis, que similiter firmata pace comissa sunt in Moravia, s. 84, pozn. 1 k listu z r. 1277: Nam tota hyeme Australes Moraviam et contra Boemi Austriam... vastaverunt. — ¹³ REDLICH, I. c., s. 119: So können die Verwüstungen ihrer [Kunhutinych] Güter... eben von diesen Ottokar abtrünnigen Adeligen hergerührt haben... Budic... das in der Nähe von Besitzungen der Herren von Riesenburg lag. Vranowe könnte dann Vranowa nörd. Kunstadt oder Braune [Vranov] südwest. Müglitz, oder auch Neubranow bei Gewitsch sein. — ¹⁴ Ibid., s. 119: Preterea scripseramus vobis de captivitate domini Bursonis et aliorum nobilium. — ¹⁵ LORENZ, I. c., s. 257. Inocenc IV. teprve na koncilu poznal Bruna a jej si oblíbil. — ¹⁶ M. EISLER: Geschichte Brunos von Schaumburg. ZVGMSch, 8/1904, s. 249—252 a 257. Krátce před svěcením Brunovým se vzdal král jeho protivníka Konráda. Roč. 10/1906, s. 351, pozn. 3, svěcení Bruna padá mezi 6/7 1247 a 2/6 1248. — ŠUSTA: Drobné spisy. I. s. 100, pozn. 1, myslí, že Bruno byl uveden do Olomouce poč. ún. 1247. — Reg. I. č. 1162, s. 543 k 12/2 1247. — ¹⁷ REDLICH, I. c., s. 118: Rengraciamur vobis, quod nos visitare dignatus fuistis de partibus tam longinquis. — ¹⁸ Ibid., s. 23, pozn. Bruno se vrátil do Prahy 20. čna 1274. — ŠUSTA, Č. D. II, 1, s. 141, pozn. 2. — ¹⁹ REDLICH, I. c., s. 107, č. 97: quia nunc moram trahimus in Modriz, ad petitionem vestram non possumus deo teste bono modo in Opaviam in occursum ducisse Slesie venire tam breviter propter viam malam et etiam corporis debilitatem... personaliter usque in Chremsir sibi... occuremus [druhá pol. srp. 1277]. — EISLER I. c., roč. 8/1904, s. 280. Bruno se pro stálí vzdal r. 1270 úřadu zemského hejtmana v Štýrsku. — ²⁰ Reg. II, č. 1065, s. 448. — ²¹ Reg. II, č. 1076, s. 1077, s. 452. — ²² Reg. II, č. 1072, s. 449. — ²³ Reg. II, č. 1086, s. 455, č. 1090, s. 459. — ²⁴ NOVOTNÝ, Č. D. I, 3, s. 776. — ²⁵ EISLER, I. c., roč. 9/1905, s. 342. — LORENZ, I. c., s. 82. — Reg. I, č. 1218, s. 563. Další milostí obsahují listiny z téhož dne č. 1219—21, s. 564. — ²⁶ ŠUSTA, Č. D. II, 1, s. 247. — ²⁷ Bořeš vystupuje poprvé v listině osekého opata r. 1231. Reg. I, č. 773, s. 363, na listině

králově 8. čna r. násl. č. 784, s. 369. Od r. 1241 do pros. 1248 mizí z listin. Snad se vř-
 noval kolonizaci výsluhy otcovy na Moravě (jižní?) a účastnil se boje u Stožce. —
²⁸ NOVOTNÝ, Č. D. I, 3, s. 801. — ²⁹ Reg. II, č. 442, s. 173, 3/3 1284. Boreš potvrzuje dar
 otcův klášteru velehradskému ve Velké. — ³⁰ NOVOTNÝ ib., s. 772. — B. DUDÍK, Dějiny
 Moravy, VI, s. 143, myslí na předka Boršova. — Že Boreš z let 30. a 40. a z let 70.
 13. stol. je jedna a táž osoba, dokázal V. NOVOTNÝ: Boreš z Rýzmburka. ČMM 47/1923,
 s. 189. — Ve větě dopisu Kunhutina je užito o předešlém listu jejím plusquamperfekta,
 tedy byl odeslán před delší dobou. Věta ta je citována v pozn. 14. — Podobná zmínka
 o zajetí většího množství moravské šlechty je právě při zprávě o porážce Moravanů
 u Stožce v Cont. praed. Vindob. MG, I, 4, sv. 9, s. 727: „et alii multi nobiles captivantur“
 i u jiných analistů té doby. Jindřich Heimburský, FRB, III, s. 312 má také k r. 1246
 zprávu: „Captus est Borso et alii nobiles Moravie“, kterou NOVOTNÝ v ČMM, 47, s. 191
 vykládá tak, že se týká Bočka z Berneggu. Přesvědčuje-li, že Borso z r. 1255 je opravdu
 Boček, může přece býti Borso z r. 1246 Boreš, kterého jmenuje Jind. Heimburský na
 s. 315 Borso de risenburg. Ale do datevání dopisu by byl Boreš již zase na svobodě. Že
 se Boreš zúčastnil s Oldřichem Korutanským bitvy u Stožce je velice pravděpodobné,
 protože měl v sousedství jeho knížectví otec Boršův své panství. Viz pozn. 29. — ³¹ PA-
 LACKÝ, Dějiny, vyd. 1894, I, s. 319 n. — ³² Reg. II, č. 1089, s. 457. — ³³ Reg. II, č. 1093,
 s. 461. — ³⁴ Reg. II, č. 1107, s. 468. — ³⁵ REDLICH, I. c., s. 118: Vos conquerimini nobis
 de dampnis vestris et nos etiam vobis conquerimur. — ³⁶ CDB I, č. 79, s. 82. Dar Oty
 I. a Eufemie 3/2 1078. — ³⁷ Reg. II, č. 189, s. 75, r. 1258. — ³⁸ Majetek královský byl
 dán před r. 1254 ve výsluhu Sulislavovi ze Zábřehu, který je t. r. svědkem na listině Reg.
 II, č. 34, s. 15. — L. HOSÁK: Středověká kolonizace v povodí Třebůvky a Mor. Sázavy.
 ČSPS, 62/1954, s. 223. — ³⁹ Už r. 1131 patřila ke kostelu olomouckému. CDB I, č. 115,
 s. 116. — HOSÁK, ČSPS, 62/1954, s. 220 n. — ⁴⁰ Reg. II, č. 112, s. 44. — ⁴¹ Jaroměřice
 byly od nepaměti zbožím biskupství pražského, nazvány podle biskupa Jaromíra. — L.
 HOSÁK: Hist. místopis země Moravskoslezské. 1934 s. 538. — Biskupice patřily do
 r. 1262 bisk. olom. Ib. s. 552. — ⁴² Reg. II, č. 549, s. 211 a č. 928, s. 413. — ⁴³ Viz. pozn.
 11. — ⁴⁴ A. SEDLÁČEK: O starodávném rozdělení Moravy na kraje. ČMM, 15/1891, s. 18,
 míní, že slovo provincie je možno v podobném případě překládati výrazem újezd nebo
 městský okres, ne správní kraj. — ⁴⁵ Reg. I, s. 361, č. 768. — ⁴⁶ Reg. II, č. 277, s. 107,
 26/11 1280. — ⁴⁷ Reg. I, č. 920, s. 423, 14/7 1237. Oldřich Korutanský potvrzuje suppanis,
 militibus totique vulgo Brezlaviensis provinciae ex utraque parte Moraviae constitutis
 statuta Konrádova. Na levém břehu Moravy byly z věna Konstancie jen Kunovice. Bzenec,
 kde datuje, a Břeclav, po níž se jmenuje úděl, byly na břehu pravém. Kunovice (Cono-
 wiz) potvrzuje Inocenc IV. s jiným majetkem klášteru velehradskému 18/12 1250. Reg.
 I, č. 1256, 582. — ⁴⁸ REDLICH, I. c., s. 119. — ⁴⁹ Vranov byl majetkem zeměpanským
 až do r. 1323, kdy jej dostal Jindřich z Lipé. HOSÁK, Hist. místopis, s. 179. Reg. III,
 č. 915, s. 358. — Vranová u Kunštátu se připomíná až r. 1398. HOSÁK ib. s. 320. — Vra-
 nová či Vranová Lhota je snad ztajena u Jevíčka r. 1258 pod názvem Neubranow. Viz
 pozn. 37. — ⁵⁰ NOVOTNÝ, Č. D. I, 3, s. 806. Ovšem až asi r. 1249. — ⁵¹ REDLICH, I. c.,
 s. 119: illi de Vranowe libere descendunt et ascendunt de castro cum volunt, nec est
 vir de familia regis, qui se erigat contra ipsos. — ⁵² Reg. II, č. 635, s. 249, 1/3 1269 Kun-
 huta restituuje klášteru P. M. v Brně kurii v Pohorlicích „in foro nostro dominio vide-
 licet marchionatus Moravie“. Viz i tamže č. 1150, s. 494. — ⁵³ Ze sedmi jejích listin se
 pět týká církevních institucí: Reg. I, č. 859, 935, 1133, 1134 1189, s. 402, 434, 534, 534,
 553. — ⁵⁴ REDLICH, I. c., s. 119: nisi dominus deus aliter afflictionem populi sui respi-
 ciat, quod speramus. — ⁵⁵ Ib.: cum oblata fuisset litera nostra hominibus vestris de
 Blansco, spreverunt eam nolueruntque deferre vobis, quibus imputare velitis, ne ulterius
 tallia faciant nobis, cum scripta seu legaciones nostras vobis debuerint deportare. Uží-
 vala královna tedy této cesty nejčastěji. — ⁵⁶ Ib., s. 118: pro cuius (nostrae provinciae)
 defensione in Wudnic declinaveramus. — ⁵⁷ Proto také nutno odmítnouti použití tohoto
 listu k zdůvodnění, že statky Kunhutiny ležely u Vranova v provincii úsobrněnské, a ní-
 kolí u Vranova na Dyji, a že byly pustošeny Borešem z Rýzmburka ze sousedního Tře-
 bovského. O tom, že by jich byl Boreš pustošil, není v dopise vůbec zmínky, jak bylo uká-
 záno. Tím padá také doklad pro pozdní výskyt provincie úsobrněnské. Listem tímto zdů-
 vodňuje totiž svou tézi J. MACKERLE v článku „Provincie úsobrněnská“ v Sev. Moravě,
 2/1957, s. 23 n.

O HISTORII BUDOVY MUZEA V LITOVLI

(Epigrafický příspěvek)

Před národopisnou výstavou v Praze byl roku 1892 ustaven Národopisný odbor okresu litovelského. Tím byl položen základ organizované vlastivědné a národopisné činnosti na Litovelsku a utvořen též počáteční sbírkový fond.¹ Po několikerém stěhování byly muzejní sbírky konečně umístěny v budově bývalé městské střelnice,² kde se nalézají podnes; s touto budovou se pojí i kus kulturních dějin města.³

V dnešní podobě byla městská střelnice v podstatě postavena v letech 1822—1824 péčí městské střelecké společnosti, jejíž činnost možno připsat již do počátků 16. století. Roku 1920 byla přičiněním městské muzejní rady zazděna v interiéru muzea vedle vchodu do hlavního výstavního sálu kamenná deska, která byla do té doby na hradební zdi, vedle bývalé kuželny poblíž budovy střelnice.

Do hladké přední strany desky o rozměrech 69×33 cm je vyryt dobře zachovalý latinský nápis — chronogram, který byl dosud nepřesně publikován. Zní:

Anno qVo foeDerI LIthoVla VnIebatVr
honorI IaCVLatorIVM restaVr abatVr

(= Anno quo foederi Lithovia uniebatur honoris faculatorium restaurabatur)⁴

V doslovném českém překladu latinský nápis znamená: V roce, kdy se Litovel sjednotila ve spolku, obnoveno bylo (=budova střelnice) k počtě střelců. Descendentní seřazení MDCCXLVII nám dává letopočet 1747.

K tomuto roku připomíná nápis sjednocení dvou předtím samostatných střeleckých spolků v jednu společnou organizaci. Při různých příležitostech zmiňují se okrajově o této události někteří historikové dějin města Litovle, z nichž na prvním místě třeba jmenovat Johanna KUXE⁵ a autora německy psané kroniky Donáta ULRYCHA.⁶ Letmo se ve své práci dotýká též Johann WOZAK.⁷ Činnost střeleckého spolku, který byl jedním z nejstarších na Moravě, soustřeďovala se na obvyklou zábavnou střelbu, běžnou v městech od 15. století až do století 19. Patřila k nejoblíbenějším zábavám měšťanů téměř v celé Evropě.⁸ Nejinak tomu bylo i na Moravě.

Svízelnější je otázka pramenů o činnosti této měšťanské organizace. Joh. KUX podotýká,⁹ že nejdůležitějším pramenem jsou listiny, jež byly nalezeny při opravě v makovici věže. Byly to podle něho jediné písemné doklady, které měl spolek z dřívějších dob, v nichž se popisovala stavba nynější střelnice a slavnostní položení základního kamene v roce 1824. Dále se Kux zmiňuje, že musely existovat dvě střelecké společnosti, které později svou činnost sjednotily v jednu organizaci,¹⁰ o čemž svědčí i výše zmíněný chronogram.

Není však zcela jasné, v makovici které věže v Litovli byly tyto listiny objeveny. Např. radniční věž a její bání byly opravovány od svého postavení (r. 1572) do počátku 20. století celkem devětkrát. Bylo to roku 1604, 1657, 1665, 1688, 1724—1727, 1823 (v tomto roce makovice nebyla sňata), 1841, 1858 a roku 1904.¹¹ Při opravě roku 1858 byl pořízen opis starých listin tam nalezených a ty byly do makovice vloženy v plechové krabici, obsahující soudobé zprávy od kronikáře D. ULRYCHA.¹² Roku 1904 byly znovu všechny listiny opsány pro potřeby městského archivu, do makovice vloženou pouzdro se záznamy z roku 1858 a nový fascikl s údaji o národním boji mezi Čechy a Němci v Litovli na konci 19. a na počátku 20. století.¹³

O střeleckém spolku však zmínky nenalézáme. Velmi podrobně rozebírá listiny z radniční věže Jan SMYČKA,¹⁴ avšak ani on o dokladech činnosti střeleckého spolku nemluví. Při poctivé důkladnosti Smyčkově, se kterou přistupuje k jiným pramenům, je jen velmi málo pravděpodobné, že by se alespoň stručně o této zajímavé otázce nezmínil, zejména když si všímá i věcí méně důležitých a do detailů je probírá.

Také bání věže kostela sv. Marka byla otevřena. Podle záznamu Donáta ULRYCHA¹⁵ stalo se tak 2. července 1817 a nalezena zde plechová schránka, v níž byl rukopis se zajímavými údaji, zejména o hospodářských a kulturních poměrech v Litovli v letech 1699—1796. Donát ULRYCH též ve své kronice přináší, jak se zdá, přesný opis tohoto materiálu,¹⁶ který však rovněž o činnosti litovelských střelců mlčí. Těžko dnes rozhodnout, zda tento písemný doklad skutečně existoval, nebo zda jej měl možnost prostudovat pouze J. KUX a pak se nějakým způsobem ztratil, jak tomu bylo i v jiných případech pramenných dokladů o dějinách Litovle.¹⁷ Ať tak či onak, s největší pravděpodobností je tento pramen pro dnešního badatele uzavřen.

Velmi důležitou pomůckou je i nám dnes rukopisná německá kronika o dějinách Litovle, uložená v litovelském muzeu. Jejím autorem je Donát ULRYCH (1800—1874), poslední městský purkrabí v Litovli a kulturní činitel. Svou práci psal v letech 1860—1873, tedy v pozdním stáří, a v nehotovém stavu ji zanechal těsně před svou smrtí. Odmyslíme-li si v mnohých případech neodborný a někdy hodně naivní výklad historických událostí z dějin města, zejména pro nejstarší období,¹⁸ můžeme zcela dobře využít této práce jako dobrého pramene pro století devatenácté, případně pro druhou polovinu století osmnáctého. Od třicátých let 19. století se Ulrych velmi činně zúčastňoval veřejného a kulturního života města, o čemž svědčí četné exkurze v jeho kronice. Se životem střelecké společnosti byl v bezprostředním styku zejména od roku 1845, kdy se stal nájemcem městské střelnice. Neminul jediný rok, aby se střelení v 19. století nekonalo.¹⁹ Starší údaje mohl znát Ulrych od pamětníků, zejména od otce, který prožil ještě valnou část druhé poloviny 18. století (* 1751).²⁰ Výše publikovaný chronogram uvádí Ulrych ve své kronice na dvou místech. V prvním případě²¹ nalézá se tento nápis jako poznámka k textu pod čarou, v druhém²² je s příslušným výkladem vřazen do běžného textu. Je pravděpodobné, že Ulrych obsahu chronogramu nerozuměl, patrně pro malou znalost latiny. Důkazem je v obou případech špatný přepis a dělení počátečních slov nápisu: A n n o q U o f a D e u I namísto správného: A n n o q V o f o e D e r I; dále je mu tento nápis důkazem, že bylo tohoto roku zavedeno u střelecké společnosti užívání pokročilejších střelných zbraní francouzských,²³ což je ovšem na první pohled chybné.

Naskytá se otázka, do jaké míry můžeme ztotožnit dnešní archívní materiál, vztahující se k životu střeleckého spolku v Litovli, s materiálem, který vy excerpoval a použil J. KUX;²⁴ ten měl obsahovat podle jeho již výše uvedeného výroku i listiny, nalezené v makovici věže. Litovelský archív chová ve svých fondech celkem početné doklady činnosti tohoto spolku;²⁵ jde většinou o materiál z druhé poloviny 19. století. Fondy jsou již z dřívějšíka celkem dobře registrovány, ale nikde není ani nejmenší zmínky, že by šlo o materiál nalezený hromadně nebo jednotlivě při opravě nějaké věže.²⁶ Jsou to především knihy protokolů o střelbách, zajímavé vedle běžných výčtů zásahů a výsledků střelby také seznamy členů spolku s daty vstupu a vystoupení jednotlivců a pod. Původní zvyklosti a pravidla spolkového života byly zakotveny v *Statuten der Schützen-Gesellschaft*; tyto statuty byly roku 1882 dokonce vytištěny jako brožura.²⁷ Obsahují i stručný přehled dějin spolku. Nejstarším písemným dokladem, pokud jsme mohli zjistit, je nestránkovaná, zčásti poškozená kniha sign. FS-B-33 „*Schützen-Regeln*“ z 1. dubna 1766 o 13 fóliích textu. Mimo běžná pravidla střelby neposkytuje bližších historických údajů. Mimoto je v litovelském archívu rozmanitý spisový materiál o spolkové činnosti střelců, jako účty, záznamy o výsledcích střelby, výkazy nejlepších střel-

ců a různé jiné od dokladů o sporech spolku se správou města (srov. níže) až po časopisy sportovních spolků na Moravě.

Jaká je tedy ve stručnosti historie městské střelnice v Litovli? Ještě kolem poloviny osmnáctého století můžeme předpokládat činnost dvou samostatných střeleckých korporací. Dokazují to všechny výše probrané prameny, od kroniky Ulrychovy, přes statuty střelecké společnosti, až po zmíněný chronogram. Shodují se v tom i všichni pisatelé dějin města. Jedna korporace (Die Flintenschützen) střílela v Ziegrových zahradách nedaleko dnešní devítileté střední školy, kde se do dnešní doby dochovala asi 2,5 m vysoká homole hlíny — zbytek dřívějších valů města, na kterémžto místě se konala střelba „ku ptáku“; druhá (Die Scharfoder Rohrschützen) měla své stanoviště v místě budoucí střelnice. Nemáme dokladů, proč se střelci nejprve rozštěpili na organizace dvě a pak opět sloučili.²⁸ Není též důvodu pochybovat o tom, že ke sjednocení došlo roku 1747, jak nám dosvědčují jasná slova nápisu: *f o e d e r i u n i e b a t u r*.²⁹

Z činnosti spojených spolků byla roku 1747 postavena nová dřevěná střelnice.³⁰ Později (r. 1822), když při střelbě přišla o život osmnáctiletá sklepnice, byla stará ztrouchnivělá dřevěná střelnice zbourána a na jejím místě vybudována nová, kamenná. S poměrně velkým nákladem byla dostavěna roku 1824.³¹

Roku 1835 odprodal za finanční tísně střelecký spolek budovu městu s výsadou, že jejích prostorů může užívat přednostně k svým spolkovým oslavám a královským střelbám.³² Střelnice byla střediskem městského společenského života v Litovli a od roku 1845, kdy se stal jejím nájemcem Donát Ulrych,³³ konalo se zde mnoho plesů, zábav i divadelních představení s dobrou reprodukční úrovní.³⁴ Roku 1872 byla střelnice znovu přestavěna vysokým nákladem 10.000 zlatých a od té doby se její podoba nezměnila.

Toto období připomíná též střelecký znak, zazděný do východní zdi staré střelnice — dnes muzejní budovy: Střed znaku tvoří dvě zkřížené pušky, směrem doprava je bílozelená korouhvička a v horní části roh na prach zavěšený na šňůře; nahoře je těžko čitelný letopočet 1882.

Nejstaršími památkami na činnost střelců jsou tzv. střelecké — královské nebo maršálské řetězy s vítěznými závěsky, jež jsou uloženy v litovelském muzeu. Bývalo zvykem, že o každoročních pravidelně (nejčastěji v červenci) konaných královských střelbách byl nejúspěšnější ze střelců provolán králem, dva nebo čtyři další jeho maršálky.³⁵ Byli pak ověnčeni královským a maršálskými řetězy a slavnostně vedeni městem. Povinností nových triumfantů bylo připojit k řetězu svůj závěsek.³⁶ Tak se nahromadila řada závěsků, z nichž většina pochází ze 16. století, kdy byl tento druh zábavy, zejména tzv. střelba „ku ptáku“, velmi rozšířen. Nejstarším letopočtem označený závěsek je z roku 1518 a nejceněnější pak z let 1570—1597. Daroval jej spolku významný a mocný moravský šlechtic Jan Šembera Černoohorský z Boskovic,³⁷ který zdědil po svém bratru Albrechtovi celé rodové jmění, které vedle panství Bučovice, Pozořice a Černá Hora obsahovalo i hrad Úsov a město Litovel. Tento závěsek je stříbrný a částečně pozlacený, uprostřed je znak pánů z Boskovic (na červeném štítu stříbrná krokev o sedmi hřebenech),³⁸ po okrajích pak český nápis:

VROZENEO PANA PANA JANA SSEMBERI

CZIERNOHORSKIHO Z BOSKOWITZ

A NA BVCZOWIZCH

Nad nápisem je hlava muže v nízkém reliéfu, představující snad samotného Šemberu; k závěsku je přivěšen stříbrný pták s korunkou na hlavě a níže malá stříbrná plastická býka.³⁹

V druhé polovině 19. století a zejména jeho koncem stala se městská střelnice střediskem německých nacionalistických snah v Litovli, jež zesílily zejména od roku 1876, kdy vznikla v Litovli záložna „U černého medvěda“, kam se také sou-

středil český spolkový a kulturní život.⁴⁰ Ke konci století, po volebních bojích české a německé strany do místního zastupitelství v Litovli, pozbyla střelnice částečně významu jako osvětově politické středisko Němců, kteří si otevřeli Německý dům.

Poslední kapitolou dějin střelnice byl spor mezi Schützengesellschaft a městskou, tentokrát již českou správou města. K tomuto období je v litovelském archívu bohatý spisový materiál.⁴¹ Spor začal roku 1900 nařízením městského magistrátu o zákazu střelby na střelnici z důvodů bezpečnosti a zdraví. Němci protestovali zejména ústy Fritze Mekisky a odvolali se k soudu v Olomouci, pak k Moravskému zemskému výboru v Brně a konečně k Nejvyššímu správnímu soudu ve Vídni. Zde byla také konečným rozhodnutím ze dne 13. května 1913 střelba ve městě zakázána, všechny právní formality byly však urovnány až roku 1924.

V roce 1919 rozhodlo městské zastupitelstvo, aby byl zrušen hostinec na střelnici a z budovy zřízen tzv. Masarykův osvětový dům. V budově bylo umístěno muzeum, nejprve v prvním poschodí, pak i v přízemí. K těmto účelům slouží dodnes.

¹ Jan SMYČKA, Vznik a rozvoj městského musea v Litovli, *Obzor* (Olomouc), roč. 1925, č. 33; přehledně Josef SKUTIL, Moravská musea, Brno 1941, 98–102; stručné referáty: *Věstník čs. zeměd. musea* IX — 1936, 37; *Od Horácka k Podyjí*, VIII, 1920–1931, 337; dále srov. *Rocénka městského musea v Litovli*, II, 1930, str. III–VI.

² J. SMYČKA, Otevření městského musea v Litovli dne 16. května 1920, *Selská stráž*, XVIII — 1920, č. 20.

³ Popularizoval Vladimír NOVOTNÝ v článku: „Masarykův osvětový dům v Litovli“, *Vlastiv. sborník střední a sev. Moravy*, VIII, 1929–1930, 6–9.

⁴ Za připomínky k tomuto článku děkuji Karlu Sedláčkovi a Václavu Burianovi. Prvně jmenovaní poskytli též laskavě k nahlédnutí svou rukopisnou práci: „Staré nápisy, znaky a letopočty v královském městě Litovli“ (v Litovli v březnu 1952), kde je též ve výčtu uveden výše publikovaný chronogram (fol. 50a).

⁵ Johann KUX, Geschichte der Stadt Littau von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 1848, Brünn 1900, 86. — Týž, Die „Königs- und Marschallsgehänge“ der Littauer Schützengesellschaft, *Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* (dále zkracuji jen ZVGMS) I — 1897, 4. seš., 114–119.

⁶ Donat ULRYCH, Geschichte der Stadt Littau, rukopisná kronika, passim, Litovel 1860–1873.

⁷ Johann WOZAK, Geschichte der Stadt Littau, *Sternberger Volksblatt*, VI — 1882, č. 15–45.

⁸ Ceněk ZÍBRT, Střelba ku ptáku o letnicích, *Český lid*, XXVI — 1926, 367–368.

⁹ ZVGMS, I — 1897, 4. seš., 118.

¹⁰ Ibidem, 119.

¹¹ Srov. Jan SMYČKA, Paměti městské radnice a věže v Litovli, *Selská stráž*, IV (1905) — VII (1908); opravy uvádí v roč. VI — 1907, č. 3, 4, 7, 10, 12, 17. Opravu radniční věže a otevření její makovice popisuje též D. ULRYCH ve své kronice (fol. 203). Žádné doklady o činnosti střeleckých spolků odtud nezná. V litovelském archívu jsou též pod č. inv. 94 uloženy opisy listin pocházejících z nálezů v litovelských věžích. Pořídil r. 1952 K. OBŠIL podle původních opisů J. Smyčky a K. Sedláka: I. Opisy listin makovice věže radniční. II. Opisy listin makovice věže kostela sv. Filipa a Jakuba. Našeho tématu se v tomto materiálu netýká nic.

¹² Srov. SMYČKA, *Selská stráž*, VI — 1907, č. 12.

¹³ Ibidem, č. 17.

¹⁴ L. c., passim.

¹⁵ D. ULRYCH, l. c., fol. 79–80. R. 1951 byla opravována též věž kostela sv. Filipa a Jakuba v Litovli. Při této příležitosti pořídil K. Sedláka opis listin nalezených v makovici věže. Ani zde nebylo žádných dokladů o činnosti střeleckého spolku (srov. též pozn. 11).

¹⁶ Ibidem, fol. 83–87.

¹⁷ Viktor PINKAVA cituje např. ztracené listiny, které zná podle svědectví a použití J. KUXE, J. WOZAKA a jiných, kteří je měli možnost zpracovat. Srov. *Vlastivěda moravská* II, Litovelský okres, Brno 1903, v poznámkách na str. 53, 71, 72, 79, 80, 92, 97, 127.

¹⁸ Zejména v kapitolách o nejstarším osídlení a o vzniku města. K charakteristice

Ulrychovy kroniky srov. např. J. KUX, Geschichte der Stadt Littau, 1; J. SMYČKA, Selská stráž, VII — 1908, č. 1, 6.

¹⁹ J. KUX, ZVGMS I — 1897, 118.

²⁰ O Ulrychovi též J. SMYČKA, Selská stráž, VII — 1908, č. 1, 6; dále J. KUX, Geschichte der Stadt Littau, v úvodu.

²¹ Ibidem, fol. 40.

²² Ibidem, fol. 112.

²³ ULRYCH tamtéž píše: Im Jahre 1747 muss in Littau die, schon in Frankreich eingeführte Verbesserung der Schusswaffen Platz gegriffen haben, und besonders bey der alt ehrwürdigen Schützen Gesellschaft mit Freuden begrüsst worden sey. Dieses beweist der in der Stadtmauer angebrachte lateinische Denkstein, wenige Klafter von den jetzigen Schusshaus Gebäude entfernt, welcher lautet: [Nápis citován s chybami.] und auf die Einführung verbesserter Feuer Waffen hinweist. Wahrscheinlich ist damals das französische Feuerschloss mit Hahn und Pulverpfanne eingeführt worden.

²⁴ J. KUX, ZVGMS, I — 1897, 4. seš. 118—119.

²⁵ Děkuji prom. hist. L. Grůzové za zpřístupnění archívních dokladů.

²⁶ V litovelském archívu [Okresní archiv v Olomouci, pracoviště Litovel] jsou tyto doklady o činnosti střeleckého spolku:

I. KNIHY: FS—B—9 (1851—1855). Kranzelschiessen Protocoll der löbl. Scharfschützengesellschaft in Littau. — FS—B—10 (1868—1894). Protokoll für das Kranzel- und Enteschüssen. — FS—B—11 (1887—1903). Schuss-Karten. — FS—B—22 (1868—1882). Protocoll für das Königsschiessen. — Bez sign. (1894—1907). Kranzelschüssen Protocoll. — Bez sign. (1897—1910). Verzeichniss der Schiessresultate. — FS—B—32—6 (8. VII. 1835—27. VIII. 1909). Schützen-Buch. — FS—B—33 (z 1. dubna 1766). Schützen-Regeln.

II. SPISOVÝ MATERIÁL: FS—B—32—1 až FS—B—32—7 (1851—1874; jednotlivé doklady též z roku 1882, 1884, 1907, 1908). — FS—B—36 (1833, 1897, 1900—1924).

²⁷ V závěru brožury podepsáni: E. BĚLOHRADSKÝ [Schützenvorstand] a G. SCHOLDA [Schützenvorstands-Stellvertreter].

²⁸ V. NOVOTNÝ, I. c., 7, mluví o nějakých rozepřích, pro něž však není skutečných důkazů.

²⁹ Někteří uvádějí i rok sjednocení 1876 (zejména Statuten der Schützen-Gesellschaft z r. 1882), ale zde jde patrně o nepřesnost vzniklou neznalostí pevného data chronogramu.

³⁰ J. WOZAK, Sternberger Volksblatt, VI — 1882, č. 45.

³¹ Též J. KUX, Geschichte der Stadt Littau, 229. Prvním královským střelcem v nové střelnici se stal téhož roku (1824) Joseph Waidlich, který věnoval spolku jeden z nejkrásnějších závěsků ve formě stříbrné schránky.

³² D. ULRYCH, I. c., fol. 196. Zápis o majetkovém převodu zanesen v gruntovní knize janovického archívu dne 8. II. 1834, tom. XVI, fol. 345.

³³ Ibidem, fol. 198.

³⁴ Ibidem, fol. 197.

³⁵ Lidové slavnosti s tím spojené líčí KUX v Geschichte der Stadt Littau 86, dále ve ZVGMS I — 1897, 4. seš. 114.

³⁶ Jako první je publikoval J. KUX v ZVGMS, I — 1897, 4. seš. 114—119; dále srov. Fritz MEKISKA, Die littauer Schützengänge, Nordmährer-Land (Hefte für Kultur und Wirtschaft) 1941, 140—142.

³⁷ O Janu Šemberovi z Boskovic srov. Jos. PILNÁČEK, Staromoravští rodové, Viedeň 1930, 32; V. PINKAVA, I. c., např. str. 96—98; J. WOZAK, I. c., 27, 28; J. KUX, Geschichte der Stadt Littau, 99.

³⁸ V. KRÁL z Dobré Vody, Heraldika, Praha 1900, 73, 314, KOLÁŘ—SEDLÁČEK, Českomoravská heraldika, Praha 1902, 205, 232.

³⁹ K závěsku Jana Šembery srov. D. ULRYCH, I. c., fol. 38; J. KUX, Geschichte der Stadt Littau, 87; týž, ZVGMS I — 1897, 4. seš. 115—116; F. MEKISKA, I. c., 140; V. NOVOTNÝ, I. c., 7. V některých případech (KUX, NOVOTNÝ) je český nápis přepsán s chybami. V rukopise též K. SEDLÁK, I. c., fol. 51. — O Šemberovi kolovalo na Litovelsku donedávna mnoho pověstí až romanticky zabarvených. První je zaznamenal D. ULRYCH, I. c., fol. 34—37; podle něho J. KUX, Geschichte der Stadt Littau, 101—103.

⁴⁰ V. NOVOTNÝ, I. c., 8.

⁴¹ FS—B—36 (1900—1924). Materiál obsahuje mimo protokolů, podání a odvolání též stížností občanů na ohrožování života střelbou (výpovědi manželů Gcttwaldových). Viz též sign. A—III—18. — Srov. dále články: „Zasedání obecního výboru v Litovli dne 30. března 1900“, Litovelské noviny, X — 1900, č. 7; „Žádost za odstranění střelnice“, tamtéž; „Zpráva o schůzi obecního výboru města Litovle“, tamtéž, XI — 1901, č. 4.

K VÝSKYTU NĚKTERÝCH VZÁCNĚJŠÍCH DRUHŮ HUB NA MORAVĚ

Pravidelný mykologický průzkum některých oblastí Severomoravského kraje přinesl během let 1958—1961 řadu nových lokalit, do té doby pro území naší republiky neznámých. Výsledky průzkumů naznačují, že znalost rozšíření různých druhů hub — především v našem regionu — zdaleka není úplná, a že zde čeká mykology ještě mnoho práce.

Přehled výskytu zajímavých a vzácnějších druhů hub uvádíme podle jednotlivých lokalit, při čemž budiž zdůrazněno, že jde pouze o část výsledků zmíněného průzkumu uplynulých let. Ostatní sběry budou zpracovány v dalších mykologických příspěvcích.

Les „Doubrava“ u Červenky, smíšený, převážně listnatý porost:

Sarcoscypha hiemalis (BERNST.) SCHROET. — Ohnivěc zimní, zajímavá terčoplodá houba, s šarlatově červeným rouškem, nalezena 5. března 1961.

Discina leucoxantha BRES. — nehojný druh, nalezený 18. dubna 1961.

Exidia thurettiana (LÉV.) FR. — velmi vzácný druh, vyskytující se od března do října na suchých lipových větvích. V ČSSR je to čtvrtá lokalita tohoto druhu.

Hypholoma lacrymabundum (FR.) QUÉL. — třepenitka vlnatá, poměrně vzácný druh rostoucí trsnatě na listnatých pařezích, nalezená 9. září a 18. září 1961.

Xerocomus versicolor (ROSTK.) QUÉL. — suchohřib pestrý, řídce se vyskytující druh, od července do září každým rokem.

Mutinus caninus (HUDS. ex PERS.) FR. — psívka obecná, vzácná hadovkovitá houba, nalezená na ztrouchnivělém dubovém pařezu 5. července 1959.

Coryne sarcoides (JACQ. ex FR.) TUL. — čihovítka masitá, nehojný druh na pařezích listnatých stromů od srpna do října každoročně.

Fistulina hepatica (HUDS.) FR. — pštřeň dubový, řídce se vyskytující druh na pařezích i živých kmenech dubových od července až do září.

Phlebia aurantiaca (SOW.) KARST. — žilnatka oranžová, zajímavá houba s plodnicí rozlitou po substrátu a na okraji třásnitou, s oranžově fialovým rouškem, nalezená 12. listopadu 1961 na uschlé osice.

Nové Zámky u Litovle, smíšený, převážně listnatý les:

Inocybe Patouillardii BRES. — vláknice Patouillardova, prudce jedovatá houba, sbírána v několika plodnicích 3. června 1960.

Sclerotinia tuberosa (HEDV. ex FR.) FUCKEL — hlízenka sasanková, zajímavý cizopasný druh rostoucí na oddencích sasanek brzo na jaře.

Merulius tremellosus (SCHRAD.) FR. — dřevomorka rosolovitá, nehojný druh, rostoucí na starých listnatých pařezích, hlavně na podzim.

Vrch „Třesín“ u Mladče, smíšený, převážně listnatý les na vápenci:

Hericium cirrhatum (PERS.) NIKOL. — korálovec ježatý, vzácný druh rostoucí na pařezích bukových, nalezený 5. září 1960.

Vilémov, smíšený jehličnatý les:

Tricholoma pardinum QUÉL. — čirůvka tygrovaná, velmi vzácný prudce jedovatý druh, nalezený 2. září 1960.

Lentinus adhaerens (A. et S.) FR. — Houževnatec přitisklý, nehojný druh na mrtvých kmenech a pařezích stromů jehličnatých v létě a na podzim.

Pustularia coronaria (JACQ.) FUCK. — baňka zdobená, zajímavý a nádherný druh, rostoucí v dubnu a v květnu.

Gyromitra infula (SCHAEFF.) QUÉL. — ucháč čepcovitý, vzácnější druh, sbíraný 31. října 1960 v několika málo plodnicích.

Limacium aureum (ARRH.) in FR. sensu LANGE — plžatka zlatá, velmi vzácný druh, sbíraný každým rokem na podzim.

Hygrophorus marzuolus (FR.) BRES. — březnovka, velmi zajímavý jedlý druh, rostoucí brzo na jaře.

Bankera violascens (ALB. et SCHW. ex FR.) POUZ. — bělozub nafialovělý, vzácnější druh lošáku, nalezený 7. září 1960.

Clitocybe pruinoso (LASCH.) KUMM. — strmělka ojíněná, vzácnější druh zjištěný za mírné zimy již v únoru a v březnu.

Náměšť na Hané, smíšený, převážně jehličnatý les:

Amanita pantherina (DC) QUÉL. — muchomůrka tygrovaná, prudce jedovatý druh, nalezený jen 28. srpna 1961 v několika plodnicích.

Trametes subsinuosa BRES. — outkovka labyrintická, velmi vzácný druh pro ČSSR, sbíraný 22. října 1961 na uschlých borových větvích.

Hydneum aurantiacum (ALB. et SCHW. ex FR.) KARST. — lošákovec oranžový, velmi vzácný a krásný smrkový druh, nalezený na podzim v roce 1961 jen ve 2 plodnicích.

Helvella elastica BULL. — chřapáč pružný, velmi řídce se vyskytující druh v létě a na podzim.

Helvella lacunosa AFZEL. — chřapáč rýhovaný, vzácnější druh vyskytující se v létě a na podzim.

Helvella crispa (SCOP.) FR. — chřapáč kadeřavý, zajímavý a ozdobný druh, rostoucí v létě a na podzim.

Clavariadelphus truncatus (QUÉL.) DONK — kuřátkovník uřatý, velmi vzácný druh nalezený 31. srpna 1960 jen v několika plodnicích. V ČSSR je to čtvrtá lokalita tohoto druhu.

Černovířský les u Olomouce:

Leptota acutesquamosa (WEINM.) GILL. — bedla ostrošupinná, vzácnější druh v listnatých lesích, sbíraný každým rokem od července do září.

Clavariadelphus fistulosus (FR.) CORNER — kuřátkovník dutý, velmi vzácný druh pro ČSSR, sbíraný 2. prosince 1961 ve velkém množství.

Mariánské Údolí u Olomouce, smíšený, převážně jehličnatý porost:

Hygrophorus marzuolus (FR.) BRES. — březnovka, velmi zajímavý jedlý druh, nalezený v roce 1960 jen v několika plodnicích.

Polyporus osseus KALCHBR. — choroš kostový, velmi vzácný druh v ČSSR, nalezený na modřínovém pařezu 28. srpna 1960.

Cortinarius turmalis FR. sensu RICKEN — pavučinec podzimní, velmi vzácný druh nalezený 21. září 1958 v jediném exempláři. Naše lokalita tohoto pavučince je třetí v ČSSR.

Grygov u Olomouce, smíšený, listnatý les:

Trametes gallica f. *Trogli* (BERK.) — outkovka francouzská, vzácnější dřevní houba, sbíraná 5. října 1960.

Valšov u Rýmařova, smíšený, jehličnatý les:

Polyporus osseus KALCHBR. — choroš kostový, velmi vzácný druh v ČSSR, nalezený na modřínovém pařezu 10. září 1959.

Všechny tyto druhy hub jsou uloženy jako doklad jednak v herbáři autorů a jednak zachyceny na barevných diapozitivech, pořízených L. Rychterou.

Pozn. redakce: Vyzýváme zájemce a spolupracovníky k účasti na mykologickém průzkumu, organizovaném v rámci biologického kroužku při Vlastivědném ústavu v Olomouci. Přispějete tak k poznání přírodního bohatství naší vlasti.

Vladimír S t r n a d

Přirůstky do paleontologických sbírek Vlastivědného ústavu v Olomouci v r. 1961.

Sbírkové fondy paleontologického oddělení VÚ byly v uplynulém roce 1961 obohaceny především sběry externích spolupracovníků ústavu. Kromě toho získala pracovnice ústavu prom. geol. A. Pfeiferová, zastupující dočasně — kromě své práce — pracovníka paleontologického oddělení, jednak dary a jednak zakoupením také řadu ucelených kolekcí. Podle stratigrafie byly zastoupeny ukázky fauny v uvedených přirůstcích takto:

Devon, zejména čelechovický, byl obohacen o kolekci korálů a celkem vzácný exemplář zástupce r. *Bronteus* (pygidium).

Karbon: několik druhů korálů z vápenců od Teplic n. B., goniatiti apod. z Nových Těchanovic, Hrabůvky a jiných lokalit z oblasti kulmu.

Perm: ukázky flory i fauny (*Stegocephala*, *Pisces*) z permu boskovické brázdy, a to jednak z klasických lokalit (např. Bačov), jednak ze zcela nových lokalit v okolí Letovic.

Jura: korály, brachiopodi a ostny ježovek ze Skaličky a Štramberka (lok. „Blücherovy skalky“ a „Obecní lom“).

Křída: poměrně obsáhlé kolekce korálů, mlžů a plžů z kieslingswaldských slínů křídly kladského prolomu (Štítý, Červená voda) a z křídly v oblasti Letovic a Svitav (zejm. r. *Inoceramus* div. sp.).

Tercier: část materiálu byla získána přímo v Olomouci při sledování výkopů na stavbě Sídliště Třetí pětiletky (Olomouc-západ). Při řešení některých zajímavých problémů se zde účastnil i dr. V. Kalabis. Další sběry byly konány v Dolních Nětčicích, Slatinkách a v okolí Hranic n. M. Podstatným přínosem bylo získání určených kolekcí fauny z Borače, Lomničky a okolí Tišnova (sbírka V. Máci).

Pleistocén: Mimo osteologický materiál z výkopů v Javoříčském kraji, který byl zapůjčen k určovacím studiím do brněnského musea, rozrostly se neobyčejně sběry severské kambrické až křídové fauny z glaciálu v Severomoravském kraji, takže sbírky těchto unikátních nálezů v Olomouci patří již k největším v ČSSR. Sbírka je současně zpracovávána podle jednotlivých skupin. Podepsaný z ní určil dosud jako nově zjištěné druhy v ČSSR tyto trilobity:

Pseudobasilicus? brachyrachis (TÖRNQUIST, 1884), em. JAANUSSON, 1953; *Stygina latifrons* (PORTLOCK, 1843); *Pharostoma foveolata* (TÖRNQUIST, 1884); *Chasmops* sp. indet.; *Stenopareia linnarsoni* (HOLM, 1882); *Megistaspis* (*Megistaspidella*) *obtusicauda* (BOHLIN et JAANUSSON, 1955) a *Otarion* sp. Výsledky studií jsou připraveny k tisku (*Přírodovědný čas. slezský*, 1962).

Tak v r. 1962 disponuje oddělení jednou z největších sbírek fauny a flory z moravského devonu, spodního karbonu (zejména kulmu), z terciéru a z eratických uloženin. Jen některé ze zastoupených živočišných skupin jsou však alespoň z větší části skutečně moderně vědecky zpracovány. Nabízí se tu možnost hodnocení celých dalších skupin pro diplomanty nebo vědecké pracovníky, a to po dohodě s vedením ústavu.

● Zdeněk Kríž, **Krajské arboretum v Novém Dvoře u Opavy**, Krajské nakladatelství Ostrava 1961, str. 115, Kčs 12,60.

Krajské nakladatelství v Ostravě vydalo v řadě publikací Slezského muzea v Opavě pěknou a záslužnou regionální publikaci z pera inž. Zd. KRÍŽE. Dobrý stav i botanická hodnota parku v Novém Dvoře vedly ke zřízení krajského arboreta právě na tomto základě. Arboretum má tedy již svou historii, začínající od založení parku a vztahující se k obci, o čemž pojednává jedna z kapitol knížky. Další část je věnována rozboru přírodních poměrů, jakožto podmínek pro vývoj a existenci nejrůznějších dřevin i pro vytvoření parkových celků. Cennou částí publikace je pak průvodce arboretum a vůbec rozbor dřevin po stránce botanické a sadovnické; jsou tu zpracovány druhy a formy v arboretu zastoupené a na nich se čtenář může poučit o převážné většině okrasných dřevin, z nichž lidský um vytvořil krásu parků a zahrad prakticky v celé naší vlasti a z nichž budujeme i dnes parky a zelená zákoutí pro naši socialistickou společnost. Množství fotografií (i překrásné barevné snímky) doplňuje popisy a přibližuje tak jednotlivé druhy i čtenářům méně obeznámeným. Proto je třeba přát této publikaci, aby přišla do rukou co nejvíce lidí a věříme, že pak nejen splní své poslání, ale získá další obdivovatele krás naší přírody. Publikace je k dostání pouze ve Slezském muzeu v Opavě, Tyršova 1. bš

Text k obrázkům na obálce:

1. Detail závěsku Jana Šembery Černoohorského z Boskovic z konce 16. stol. (ve sbírkách VÚ-muzea v Litovli).
2. Celkový záběr téhož závěsku.
3. Znak střelecké společnosti na stěně muzejní budovy v Litovli, s letopočtem 1882.
4. Latinský chronogram s letopočtem 1747.
(Všechny snímky k článku J. Beneše.)
5. Záběr z výstavy „Starověký Egypt ve sbírkách VÚ“, instalované v prosinci 1961
6. Záběr z výstavy „Olomouc krásnější a zdravější“, instalované ve VÚ v prosinci 1961.
7. Záběr z téže výstavy.

(Všechny snímky J. Juryšek, VÚ Olomouc.)

Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, vydává VÚ Olomouc, nám. Republiky 6.
Řídí dr. Boh. Šula, grafická úprava Božena Bistřická. Tisknou Moravské tiskařské závody, n. p., závod 12, Olomouc, Lidická 15.

Číslo 99 vyšlo v únoru 1962.

T-07*20251

Sodobne predstave sta-
 vých, esurpanti živu učni-
 klozine, jednotiva vo-
 tiva zdelavovala priro-
 dojnu i viantroni, osnabo-
 vana morda a krasje taji-
 oži kózne rilači, rozú-
 statkem totemistických
 kšeti, bylo ztotožnování
 bonů s ukázanými zvířaty

02128





Města jsou stavěna na staletí, proto jejich účelné plánování
je nesmírně důležité.

M. I. Kalinin, Izvestije, 1943.

